

V. KRONIKA

88. WALNE ZGROMADZENIE DELEGATÓW POLSKIEGO TOWARZYSTWA LUDOŻNAWCZEGO, POZNAŃ, 22 WRZEŚNIA 2012

Walne Zgromadzenie Delegatów PTL odbyło się w Collegium Historicum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Przybyłych powitała wiceprezes Zarządu PTL, dr Małgorzata Michalska, proponując na przewodniczącego obrad prezesa PTL, prof. Michała Buchowskiego, a na sekretarza zebrania dr Ewę Antyborzec. Obie kandydatury przyjęto jednogłośnie w głosowaniu jawnym.

Prof. Buchowski zwrócił się do zebranych, aby minutą ciszy uczcili pamięć zmarłych członków PTL: Jerzego Brusia (Oddz. Śląski), Wojciecha Sadowskiego (Oddz. Poznań), prof. Piotra Kowalskiego (Oddz. Opole) i Jerzego Lipkę (Oddz. Opole).

Następnie prof. Buchowski wyraził podziękowanie prezesce Oddziału PTL w Opolu, prof. Janinie Hajduk-Nijakowskiej, za zorganizowanie ubiegłorocznego 87. WZD PTL. Odczytał treść dyplomu przyznanego w dowód uznania za zorganizowanie zjazdu i konferencji „Tradycyjna obrzędowość w kulturze współczesnej”. Dyplom odebrała przedstawicielka oddziału opolskiego.

W kolejnej części obrad Joanna Cicha-Kuczyńska z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego przedstawiła stanowisko Rządu RP w sprawie Konwencji UNESCO do spraw niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Wskazała na działania, które może podejmować PTL jako jedyna organizacja pozarządowa akredytowana przy Komitecie Międzyrządowym do spraw ochrony dziedzictwa niematerialnego. Mówiła też o szansach Polski jako kandydata do Komitetu do spraw dziedzictwa niematerialnego oraz o możliwości udziału w nim organizacji pozarządowych. Wymieniła prof. Jerzego Adamowskiego, przewodniczącego zespołu do spraw dziedzictwa niematerialnego powołanego przez ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego i prof. Buchowskiego, członka Zespołu Ekspertów, a także Elżbietę Berendt, kierującą Muzeum Etnograficznym we Wrocławiu, członkinię zespołu roboczego do spraw niematerialnego dziedzictwa w Radzie Programowej Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Dodała również, że zespół przedstawił ministrowi wniosek o oddzielną ustawę dotyczącą wyłącznie niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Na zakończenie wystąpienia, Joanna Cicha-Kuczyńska wskazała na konieczność zmian prawnych w kwestiach konwencji o niematerialnym dziedzictwie kulturowym. Stwierdziła, że ustalenia prawne są kluczowe dla stworzenia „listy krajowej” zjawisk niematerialnego dziedzictwa (lista ta jest niezbędnym etapem poprzedzającym wpis na listę UNESCO) oraz, że poruszone sprawy były konsultowane ze środowiskiem, organizacjami pozarządowymi i ministerstwem.

Następnie głos zabrał prof. Adamowski, który stwierdził, że uzupełnianie listy krajowej będzie następować wprawdzie w wyniku decyzji wąskiej grupy ekspertów, ale wskazał na konieczność konsultacji z szerszym kręgiem osób i niezbędność działań „oddolnych” w regionach; wyraził też nadzieję, że powstawać będą listy regionalne.

W dalszej części obrad prof. Buchowski przekazał pozdrowienia od Teofili Latoś z Mszany Dolnej oraz odczytał list od Marii Fornal z Zamościa. Z kolei prof. Teresa Smolińska z Opola przekazała pozdrowienia od prof. Doroty Simonides, która nie mogła przybyć na obrady. Następnie prof. Buchowski przedstawił zgromadzonym uczestnika zjazdu PTL, dr. Miroslava Válkę z Uniwersytetu w Brnie, przedstawiciela České národopisné společnosti. Gość pozdrowił zgromadzonych, wspominał o pracach prowadzonych w jego ośrodku i współpracy z ośrodkami w Polsce.

Przystąpiono do wyboru Komisji Mandatowej, do której zaproszono Paulinę Suchecką, Mikołaja Smykowskiego i Izabelę Jasińską. Na członków Komisji Skrutacyjnej zaproponowano Agatę Sikorę, Magdalenę Ziółkowską-Kuflińską i Alicję Mironiuk-Nikolską, a na członków Komisji Wnioskowej Aleksandrę Paprot, Artura Trapszycę oraz Irenę Kabat. Kandydatury do poszczególnych komisji poddano kolejno głosowaniu i zostały one jednogłośnie zaakceptowane przez zgromadzonych.

Po wyborach głos zabrała dr Michalska, która uzasadniła konieczność przeprowadzonej wcześniej konsultacji, drogą e-mailową, w sprawie nadania honorowego członkostwa dr Magdalenie Rostworowskiej, i stwierdziła, że obecnie składany jest wniosek formalny. Delegaci na 88. WZD wyrazili jednogłośnie zgodę na honorowe członkostwo; jak wyjaśniła z kolei Paulina Suchecka, zostało ono nadane na sesji plenarnej 20 września 2012 roku w dowód uznania za trwającą dwie dekady nieprzerwaną pracę dr Rostworowskiej w Zarządzie PTL. Prof. Buchowski zwrócił uwagę na wyjątkową pozycję i zasługi dla PTL wyróżnionej.

Po wyjaśnieniu kwestii głosowania drogą e-mailową, przewodnicząca Komisji Mandatowej – Paulina Suchecka ogłosiła, że mandaty zostały rozdane, a Walne Zgromadzenie liczy 43 osoby, przy czym 12 osób jest nieobecnych, zatem na sali pozostaje 31 osób uprawnionych do głosowania, co stanowi niezbędne kworum do podejmowania decyzji.

Kolejnym, przewidzianym w porządku obrad, punktem było przyjęcie protokołu z 87. WZD w Opolu. Jego treść jest dostępna na stronie internetowej PTL, a w wersji drukowanej została opublikowana w „Ludzie” 95: 2011, s. 376-379. Przewodniczący obrad poddał pod głosowanie treść protokołu. Za jego przyjęciem opowiedziało się 30 osób z 31 uprawnionych do głosowania, jedna wcześniej opuściła salę.

Sprawozdanie sekretarza generalnego z działalności Zarządu Głównego odczytał dr Michał Mokrzan. Pełna wersja sprawozdania znajduje się na stronie internetowej PTL. Przewodniczący obrad zwrócił się do zebranych, czy mają pytania w związku z przedstawionym sprawozdaniem. Uzupełniając je, prof. Adamowski wspominał o nagrodzie honorowej im. Oskara Kolberga dla Muzeum Etnograficznego we Wrocławiu. Za przyznanie tej nagrody podziękowała Paulina Suchecka. Wobec braku pytań, prof. Buchowski wspominał o kolejnych aplikacjach do Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego oraz o reaktywacji oddziału warszawskiego PTL, a następnie poddał pod głosowanie sprawozdanie sekretarza ZG, które przyjęto jednogłośnie.

Skarbnik PTL, dr Anna Weronika Brzezińska, przedstawiła sprawozdanie finansowe, którego pełna treść jest dostępna w biurze Zarządu Głównego. Referentka zwróciła uwagę, że wobec coraz większych trudności z uzyskaniem stałej dotacji, konieczne jest stworzenie planu pozyskiwania źródeł finansowania, a także większe zaangażowanie redaktorów poszczególnych serii wydawniczych w poszukiwanie dotacji. Przewodniczący obrad wspominał o problemach PTL związanych z przyznaniem ostatniej dotacji. W tej kwestii głos zabrała Paulina Suchecka, która przypominała, że wobec pierwotnej decyzji ministerstwa o nieprzyznaniu dotacji, w ciągu tygodnia zebrano odpowiednie rekomendacje dla PTL (jego biblioteki i archiwum), które przyczyniły się do zmiany decyzji ministerstwa. Z kolei dr Michalska zwróciła uwagę na zaangażowanie rektora Uniwersytetu Wrocławskiego oraz pozytywne rozpatrzenie odwołania prof. Danuty Penkali-Gawęckiej w sprawie zwiększenia dotacji dla „Ludu”. Wobec braku innych komentarzy i pytań, przewodniczący obrad poddał pod głosowanie sprawozdanie skarbnika, które zostało przyjęte jednomyślnie 29 głosami (druga osoba z 31 uprawnionych opuściła wcześniej salę obrad).

Sprawozdanie Głównej Komisji Rewizyjnej przedstawiła mgr Małgorzata Oleszkiewicz. Jest ono dostępne w biurze ZG. Komisja nie stwierdziła żadnych nieprawidłowości w działalności Zarządu Głównego. Uznano za prawidłowy sposób przechowywania dokumentów, stwierdzono, że dokumentacja prowadzona jest na bieżąco na tyle, na ile napływają sprawozdania z oddziałów. Uznano za prawidłowe funkcjonowanie archiwum, a prowadzenie magazynu Komisja uznała za wzorowe. Zwrócono uwagę, że GKR sprawuje nadzór nad komisjami oddziałowymi i musi otrzymywać od nich sprawozdania, a do 18 września nie otrzymała sprawozdań z oddziałów w Białymstoku, Mszanie Dolnej, Opocznie i Opolu, przy czym z Mszany Dolnej i Opoczna sprawozdania nie nadesłano po raz kolejny. Na zakończenie mgr Oleszkiewicz przedstawiła wnioski końcowe z prac GKR. Dotyczyły one między innymi stanu płatności składek członkowskich, konieczności utworzenia oddziałowych stron internetowych, podjęcia działań promocyjnych na rzecz biblioteki i archiwum. Na pytanie dr Brzezińskiej o oddział w Opocznie, referentka stwierdziła, że po rozeznaniu sytuacji decyzja zostanie podjęta w przyszłym roku. Dr Michalska zauważyła, że problemy oddziałów będą jeszcze rozważane na Forum Oddziałowym. Mgr Oleszkiewicz wskazała na pozytywną tendencję do coraz bardziej regularnego przesyłania sprawozdań, zwróciła jednak uwagę na konieczność zachowania ich poprawności merytorycznej. Na zakończenie dyskusji dr Michalska stwierdziła, że rozważana jest uchwała „abolicyjna” dotycząca płatności składek, należy jednak doprecyzować jej szczegóły, a przewodniczący obrad dodał, że będzie to abolicja jednorazowa.

Następnie dr Damian Kasprzyk przedstawił sprawozdanie dotyczące działalności ODiIE w Łodzi, z 5 września 2012 roku, będące uzupełnieniem do sprawozdania GKR. Komisja wysoko oceniła pracę Ośrodka. We wnioskach Komisja zwróciła uwagę, że coroczne wnioskowanie o finansowanie nie gwarantuje ciągłości prac, stwierdzono też, że konieczne są działania promujące osiągnięcia Ośrodka. Komisja rekomenduje działania na rzecz publikacji bibliografii członków PTL. Oba sprawozdania GKR zostały jednogłośnie przyjęte przez 30 delegatów.

Zgodnie z kolejnym punktem obrad, prof. Buchowski poprosił o przedstawienie wniosków, które wpłynęły do Komisji Wnioskowej. Przedstawiono trzy wnioski. Pierwszy zgłosił dr Kasprzyk (Oddz. Łódź), który zasugerował podjęcie działań w celu odnowienia grobowca Adama Fischera na Cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie; drugi wniosek, dr Marioli Tymochowicz (Oddz. Lublin), postulował włączenie do programów zjazdów PTL spotkań sekcji (obecnie istnieje tylko Sekcja Stroju Ludowego); trzeci wniosek – Zarządu Głównego, miał charakter formalny i dotyczył omawianej już kwestii honorowego członkostwa PTL dr Rostworowskiej. Przewodniczący obrad zdecydował, aby przeprowadzić głosowanie nad ostatnim wnioskiem jako formalnym. Przyjęto go jednomyślnie.

W związku z pierwszym wnioskiem głos zabrał dr Kasprzyk; przedstawił zebrany fotografię grobu prof. Fischera wykonaną na Cmentarzu Łyczakowskim, przypomniał postać zmarłego i zwrócił uwagę na fakt, że był on przez blisko cztery dekady sekretarzem PTL i redaktorem „Ludu”, dlatego PTL jest tą instytucją, która powinna zająć się sprawą renowacji nagrobka bądź umieszczenia tam tablicy z czytelnym nazwiskiem. Referujący zdaje sobie sprawę, że działania te wymagają uzgodnień ze służbami konserwatorskimi i urzędami. W odpowiedzi głos zabrała prof. Smolińska, która zobowiązała się do przeprowadzenia rozmowy z prof. Sławomirem Nicieją, autorem publikacji o Cmentarzu Łyczakowskim, w celu konsultacji sposobu działania PTL w tej sprawie. Propozycja prof. Smolińskiej została przyjęta oklaskami. Natomiast Paulina Suchecka podkreśliła zasługi prof. Fischera dla zachowania biblioteki PTL i dodała, że były już podejmowane próby kontaktu z synem profesora, nie przyniosły one jednak rezultatu. Z kolei dr Michalska wyraziła gotowość podjęcia rozmów w konsulacie we Lwowie, gdyby okazały się one konieczne. W podsumowaniu dyskusji, przewodniczący obrad zaproponował powołanie grupy roboczej w składzie: prof. Smolińska, dr Michalska i dr Kasprzyk, której zadaniem będzie ustalenie działań i form opieki nad grobem profesora Fischera. Propozycja została przyjęta jednogłośnie. Następnie przewodniczący obrad poddał pod głosowanie drugi wniosek, o włączenie do programów zjazdów PTL spotkań sekcji, co zgromadzeni przyjęli zdecydowaną większością głosów (30 głosów „za”, 1 osoba wstrzymała się od głosu); wyraził też nadzieję, że w przyszłości powstanie więcej sekcji.

Następną część obrad wypełniło wystąpienie prof. Buchowskiego dotyczące World Council of Anthropological Associations. Krótko scharakteryzował on powstałe w 2004 roku stowarzyszenie i dodał, że PTL jest jedyną organizacją z Polski, która należy do WCAA. Wspomniał także o organizacjach z innych krajów, które są członkami WCAA, między innymi z Japonii i Brazylii. Podkreślił, że przynależność krajów nieanglojęzycznych świadczy o uznaniu wielości antropologii. Prof. Buchowski zaproponował zapoznanie się ze stronami internetowymi dotyczącymi działalności WCAA i dodał, że jako jej przewodniczący stara się właściwie reprezentować PTL, które jest tam jedną z liczebniejszych i bardziej prężnych organizacji. Na zakończenie przypomniał też o inicjatywach WCAA, takich jak „antropolodzy bez granic”.

W kolejnej części obrad głos zabrała dr Katarzyna Barańska, która poinformowała zebranych o powstaniu nowego czasopisma muzealnego „Zbiór Wiadomości do Antropologii Muzealnej”. Stwierdziła, że powstanie pisma jest wynikiem refleksji

nad muzeami i pojawiającej się w publikacjach opinii o ich kryzysie; dodała, że tytuł odwołuje się także do tradycji. Dr Hubert Czachowski uzupełnił, że ma to być pismo dla całego środowiska, nie tylko dla osób pracujących w muzeach, a w celu zebrania spostrzeżeń na temat muzeów zostanie rozesłana ankieta. Dr Barańska stwierdziła na zakończenie, że nowe pismo jest na etapie rejestracji, a składać ma się z trzech działów: muzeografia, muzeologia i antropologia muzeum. Skierowała też prośbę o pisanie artykułów do wszystkich trzech działów oraz o praktyczne uwagi dotyczące zarządzania muzeami itp. Dr Czachowski zachęcił też do kontaktu on-line.

Wobec braku pytań przewodniczący obrad zaproponował przejść do dalszej części obrad, w której głos zabrał dr Mokrzan. Zwrócił uwagę na potrzebę dyskusji nad teorią antropologiczną, metodami analizy i interpretacji – stąd zrodził się projekt powstania sekcji metodologicznej przy ZG PTL. Z kolei dr Czachowski wystąpił z propozycją powołania sekcji muzealnej i wymienił Tomasza Simińskiego jako potencjalnego współorganizatora takiej sekcji. Dr Anna Spiss z Krakowa przypomniała o pracach nad kolejną częścią publikacji *Etnografowie i ludoznawcy polscy* i poinformowała o włączeniu się do pracy redakcyjnej prof. Jana Święcha. Wyraziła też gotowość przyjmowania kolejnych tekstów, o ile zostałyby przygotowane w październiku.

Następnie przewodniczący poprosił dr Dorotę Angutek o przedstawienie informacji o Walnym Zgromadzeniu Delegatów w 2013 roku. Przekazała ona zaproszenie w imieniu prezesa Oddziału Zielona Góra, Ireny Sopy, na 89. WZD planowany od 12 do 15 września. Towarzyszyć mu będzie konferencja „Wielokulturowość, tolerancja, edukacja. Nowe wyzwania dla antropologii kulturowej w Polsce”.

Z propozycją zorganizowania zjazdu w 2014 roku wystąpił prezes Oddziału Lublin, prof. Adamowski, proponując temat konferencji: „Sacrum we współczesnej kulturze tradycyjnej i popularnej”.

Po tym wystąpieniu prof. Buchowski, dziękując delegatom i wszystkim zgromadzonym, ogłosił zamknięcie 88. WZD PTL.

Protokołowała Ewa Antyborzec

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI ZARZĄDU GŁÓWNEGO POLSKIEGO TOWARZYSTWA LUDOZNAWCZEGO ZA OKRES OD WRZEŚNIA 2011 DO SIERPNI 2012

Sprawozdanie obejmuje następujące części:

1. Dane ogólne;
2. Działalność statutowa;
3. Realizacja wniosków z 87. WZD w Opolu;
4. Działalność Zarządu Głównego i Prezydium ZG PTL;
5. Ośrodek Dokumentacji i Informacji Etnograficznej;
6. Sprawy finansowe;
7. Działalność wydawnicza;
8. Biblioteka Naukowa im. J. Czekanowskiego;
9. Archiwum Naukowe;
10. Oddziały PTL.

Dane ogólne

23 września 2011 roku w Opolu odbyło się 87. Walne Zgromadzenie Delegatów Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego. Protokół został opublikowany w „Ludzie” 95: 2011, s. 375-378. W trakcie WZD w Opolu odbyły się zgodnie ze statutem wybory do władz Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego. W tajnym głosowaniu delegaci zdecydowali, że do Zarządu Głównego weszli (w kolejności alfabetycznej): Jerzy Adamczewski, Jan Adamowski, Anna Weronika Brzezińska, Michał Buchowski, Hubert Czachowski, Grażyna Ewa Karpińska, Małgorzata Michalska, Michał Mokrzan, Anna Nadolska-Styczyńska, Magdalena Rostworowska, Teresa Smolińska, Dorota Simonides.

Zarząd Główny PTL ukonstytuował się w następującym składzie: prezes – prof. dr hab. M. Buchowski, wiceprezesa – dr M. Michalska, prof. UO hab. T. Smolińska, prof. dr hab. G.E. Karpińska, sekretarz generalny – dr J. Adamczewski, zastępca sekretarza generalnego – dr M. Mokrzan, skarbnik – dr A.W. Brzezińska, zastępca skarbnika – dr M. Rostworowska, członkowie ZG: prof. UMCS dr hab. J. Adamowski, dr H. Czachowski, dr A. Nadolska-Styczyńska, prof. dr hab. D. Simonides; zastępcami członków ZG zostali: dr Katarzyna Barańska i prof. UAM dr hab. Waldemar Kuligowski. Do Głównej Komisji Rewizyjnej zostali wybrani (w kolejności alfabetycznej): Damian Kasprzyk, Małgorzata Oleszkiewicz, Artur Trapszyc. Główna Komisja Rewizyjna ukonstytuowała się następująco: przewodnicząca – mgr M. Oleszkiewicz, sekretarz – dr D. Kasprzyk, członek – mgr A. Trapszyc, W Sądzie Koleżeńskim znaleźli się (w kolejności alfabetycznej): Kinga Czerwińska,

Artur Gawęł, Maciej Kwaśkiewicz. Sąd Koleżeński ukonstytuował się w składzie: przewodniczący – dr A. Gawęł, sekretarz – dr K. Czerwińska, członek – mgr M. Kwaśkiewicz. Krajowy Rejestr Sądowy zatwierdził nowy skład Zarządu Głównego.

Działalność statutowa

W biurze działającym przy Zarządzie Głównym są zatrudnione następujące osoby:

1. Mgr Paulina Suhecka na $\frac{3}{4}$ etatu – dyrektor biura i biblioteki PTL, która dodatkowo odpowiada za archiwum, sprawy wydawnicze i członkowskie. Pełni dyżury w czytelnii: poniedziałek, wtorek, środa w godz. 16-20 i dwie soboty w miesiącu, w godz. 9-13;

2. Bożena Wrońska na pełnym etacie – obsługuje magazyn wydawnictw, prowadzi wysyłkę publikacji, ekspedycję korespondencji, a także obsługę czytelników, zakupy na potrzeby biura itd.;

3. Mgr Aleksandra Michałowska – od 1 października 2009 roku jest na pięcioletnim urlopie bezpłatnym, obecnie jest zatrudniona na pełnym etacie w Bibliotece Uniwersyteckiej, ale dalej świadczy pracę na rzecz Biblioteki PTL;

4. Agata Sikora na $\frac{1}{2}$ etatu – główna księgowa Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego.

Wszystkie panie otrzymały w 2011 roku nagrodę roczną w ustawowej wysokości 8,5% rocznych dochodów. Bożena Wrońska otrzymała nagrodę jubileuszową za 40 lat pracy. Jest to nagroda w wysokości 200% wynagrodzenia miesięcznego.

Polskie Towarzystwo Ludoznawcze posiada swoją stronę internetową www.ptl.info.pl, za którą jest odpowiedzialny H. Czachowski. Portal redagują: H. Czachowski, Olga Kwiatkowska i Jakub Kopczyński. Zgodnie z wcześniejszymi zamierzeniami PTL ma również newsletter, formę biuletynu rozsyłanego za pomocą poczty elektronicznej, redagowanego przez M. Mokrzanę i A.W. Brzezińską. Adres poczty internetowej: ptl@ptl.info.pl.

Realizacja wniosków z 87. WZD w Opolu

W trakcie WZD przegłosowano dwa wnioski. Pierwszy – prof. Zbigniewa Jasiewicza o stworzeniu „platformy porozumienia”, czyli formy kontaktu, która umożliwiłaby członkom PTL wymianę refleksji i doświadczeń związanych z działalnością w poszczególnych oddziałach; przeszedł większością głosów. Realizacją tej idei będzie po raz pierwszy zorganizowane podczas tegorocznego WZD Forum Oddziałowe.

Drugi wniosek, prof. Bronisławy Kopczyńskiej-Jaworskiej, w sprawie przekazywania członkom honorowym PTL wszelkich informacji dotyczących kolejnych WZD oraz powiadomień o aktualnych wydarzeniach, konferencjach i innych działaniach podejmowanych przez Towarzystwo, bezpośrednio z biura przy Zarządzie Głównym przyjęto jednogłośnie. Jest on realizowany.

Działalność Zarządu Głównego i Prezydium ZG

W roku ubiegłym Zarząd Główny zgłosił Muzeum Etnograficzne – Oddział Muzeum Narodowego we Wrocławiu do Nagrody im. Oskara Kolberga, przyznawanej za całokształt działalności i wybitne osiągnięcia w dziedzinie kultury ludowej. Muzeum Etnograficzne we Wrocławiu zostało uhonorowane tą nagrodą „Za zasługi dla kultury ludowej”.

W okresie sprawozdawczym Zarząd Główny spotkał się na trzech posiedzeniach: 22 września 2011 roku, w którym uczestniczyli również prezesi poszczególnych oddziałów, oraz 13 stycznia i 18 maja 2012 roku. Pierwsze odbyło się przy okazji Walnego Zgromadzenia Delegatów w Opolu. Styczniowe miało miejsce w siedzibie PTL we Wrocławiu. Dokonano wówczas podziału zakresu kompetencji poszczególnych członków Zarządu Głównego: podpisywanie umów z MKiDN/dotacje – M. Michalska i M. Rostworowska lub A.W. Brzezińska; podpisywanie umów z MNiSW/dotacje oraz umowy za prace redakcyjne dotyczące „Literatury Ludowej” – G.E. Karpińska i M. Rostworowska lub A.W. Brzezińska; podpisywanie umów z władzami samorządowymi/dotacje – M. Michalska i M. Rostworowska lub A.W. Brzezińska; podpisywanie umów z drukarniami – M. Michalska i M. Rostworowska lub A.W. Brzezińska; podpisywanie umów dotyczących kolportażu – M. Michalska i M. Rostworowska lub A.W. Brzezińska; podpisywanie umów/zleceń dotyczących spraw wydawniczych (m.in. umowy autorskie, zatwierdzanie stron redakcyjnych, okładek) – T. Smolińska i M. Rostworowska lub A.W. Brzezińska; podpisywanie umów/zleceń dotyczących prac w ODiIE – G.E. Karpińska i M. Rostworowska lub A.W. Brzezińska; podpisywanie umów/zleceń dotyczących prac bibliotecznych i archiwalnych – M. Buchowski i M. Rostworowska lub A.W. Brzezińska; podpisywanie rozdzielników wydawniczych – J. Adamowski; podpisywanie upoważnień dla oddziałów M. Michalska i M. Rostworowska lub A.W. Brzezińska; podpisywanie przelewów bankowych M. Michalska, A.W. Brzezińska, M. Rostworowska, P. Suchecka; podpisywanie dokumentów pracowniczych – J. Adamczewski; newsletter – A.W. Brzezińska, M. Mokrzan; odpowiedzialny za stronę internetową PTL – H. Czachowski; promocja wydawnictw PTL – A.W. Brzezińska; listy-opinie, wnioski o nadanie nagród, odznaczeń – T. Smolińska; kontakt z Uniwersyteciem Wrocławskim – M. Michalska; kontakty z oddziałami – M. Michalska; sprawy pilne – M. Michalska. W razie potrzeby, niezależnie od wcześniej wymienionych zakresów, dokumenty wszelkiego typu mogą podpisywać, zgodnie ze statutem, prezes i wiceprezesi oraz skarbnik lub jego zastępca w sprawach dotyczących finansów, a prezes lub wiceprezesi oraz sekretarz generalny i jego zastępca w pozostałych sprawach.

Pozostałe tematy wymagające dyskusji i decyzji to: funkcjonowanie Ośrodka Dokumentacji i Informacji Etnograficznej, sprawy wydawnicze (parametryzacja czasopism, koszty druku, recenzje) i finansowanie publikacji, sytuacja finansowa PTL w świetle kryzysu ekonomicznego, sprawy członkowskie, współpracy z innymi organizacjami (CEEOL – Central and Eastern European Online Library, Polski Instytut

Antropologii, Stowarzyszenie Pracownia Etnograficzna) oraz zagadnienia dotyczące tegorocznego Walnego Zgromadzenia Delegatów PTL w Poznaniu.

Przedstawiony został również projekt Regulaminu Ośrodka Dokumentacji i Informacji Etnograficznej, przygotowany przez dr Inę Kuźmę i dr M. Michalską. W głosowaniu tajnym przedstawicielem Zarządu Głównego PTL w społecznej Radzie Naukowej ODiIE została A.W. Brzezińska. Rozmawiano również na temat powołania nowego czasopisma poświęconego muzealnictwu etnograficznemu. Zarząd Główny Uchwałą nr 1 z 18 maja 2012 roku powołał Sekcję Strojów Ludowych. Inicjatorem jej utworzenia jest nowa redakcja „Atlasu Polskich Strojów Ludowych”. Z inicjatywy dr Grażyny Kubicy-Heller organizuje się również Sekcja Genderowa.

Polskie Towarzystwo Ludoznawcze wraz ze Stowarzyszeniem Twórców Ludowych przygotowało warsztaty dla ekspertów organizacji pozarządowych dotyczące Konwencji UNESCO z 2003 roku o ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Warsztaty odbyły się pod patronatem honorowym Polskiego Komitetu do spraw UNESCO oraz Narodowego Instytutu Dziedzictwa. W związku z realizacją warsztatów podpisano stosowne porozumienie z Narodowym Instytutem Dziedzictwa oraz Stowarzyszeniem Twórców Ludowych.

Redakcja „Atlasu Polskich Strojów Ludowych” przygotowała także wniosek grantowy o finansowanie projektu w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki – moduł 1.1. Wniosek „Atlas Polskich Strojów Ludowych: kontynuacja prac wydawniczych, przeprowadzenie badań terenowych i kwerend źródłowych oraz cyfryzacja materiałów źródłowych i udostępnienie ich w Internecie” został złożony w marcu 2011 roku i obecnie czeka na rozstrzygnięcie konkursu oraz ogłoszenie decyzji o ewentualnym finansowaniu.

Zarząd Główny dyskutował również nad zgłoszonym przez prof. Zbigniewa Jasiewicza wnioskiem o zmianę nazwy Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego. Nowym argumentem uzasadnienia jest konsolidacja środowiska. Towarzystwo miałyby otrzymać nazwę Polskie Towarzystwo Ludoznawczo-Etnologiczne lub Polskie Towarzystwo Etnologiczne. Wniosek został jednogłośnie odrzucony. Ustalono jednak, że może to być temat do dyskusji na Forum Oddziałowym w czasie WZD w Poznaniu.

Zarząd Główny na wniosek Oddziału Toruń zgodził się dofinansować kwotą 1.000,00 zł publikację *Toruń tam i z powrotem. Szkice z antropologii miasta*. Za przyznane dofinansowanie Oddział Toruń przekazał do Zarządu Głównego 50 egzemplarzy tego tytułu.

Ośrodek Dokumentacji i Informacji Etnograficznej

Kierownikiem Ośrodka Dokumentacji i Informacji Etnograficznej jest dr Inga Kuźma, której wybór został zaakceptowany przez Zarząd Główny w tajnym głosowaniu. Od czerwca 2012 roku Ośrodek funkcjonuje w nowej siedzibie. Dzięki dobrej współpracy z władzami Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Łódzkiego, ODiIE dysponuje obecnie miejscem do pracy na terenie Archiwum

Naukowego Instytutu. Zarząd Główny zatwierdził nowy Regulamin Prac Ośrodka Dokumentacji i Informacji Etnograficznej, w wyniku czego w czerwcu 2012 roku powołano społeczną Radę Naukową, w skład której weszli: prof. dr hab. Violetta Krawczyk-Wasilewska – przedstawicielka Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Łódzkiego, dr A. Nadolska-Styczyńska – przedstawicielka Oddziału Łódzkiego PTL oraz dr A.W. Brzezińska – przedstawicielka ZG PTL.

W okresie sprawozdawczym prace prowadzono na dwóch płaszczyznach. Przygotowywano wybory bibliograficzne dla *International Bibliography of the Social Sciences*. Na komputerowych nośnikach wykonano 411 not bibliograficznych z antropologii polskiej za rok 2010. W wyniku tych prac ukazują się noty bibliograficzne o polskich wydawnictwach w drukowanej i wprowadzonej przez IBSS bazie on-line, dostępnej na subskrybowanej stronie internetowej. Dofinansowanie Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego na to zadanie wyniosło w 2011 roku 7520,00 zł, a w tym roku 13 000,00 zł.

Drugim kierunkiem działania było zapisanie w komputerowej bazie danych i wprowadzenie do katalogu on-line 1335 not bibliograficznych. „Bibliografia etnografii polskiej w Internecie”, udostępniana na stronie <http://bep.uni.lodz.pl>, zawierała na koniec sierpnia 2012 roku 28 809 not bibliograficznych, w tym: 4564 noty za lata 1926-1939, 8498 not za lata 1986-2000, 5170 not za lata 2001-2003, 8668 not za lata 2004-2009 oraz 1394 noty za rok 2010 i 2011. Na to zadanie dofinansowanie z MNiSW w roku 2011 wyniosło 10 500,00 zł, a w obecnym 34 960,00 zł.

Sprawy finansowe

Zgodnie z Ustawą z 15 lutego 1992 roku o podatku dochodowym od osób prawnych, złożono elektronicznie do Urzędu Skarbowego Wrocław Śródmieście deklarację CIT 8 za rok podatkowy 2011. Sprawozdanie finansowe za rok 2011 zawiera bilans, rachunek zysków i strat ZG PTL z Oddziałami PTL oraz informację dodatkową wraz z wprowadzeniem.

Przychody w 2011 roku wyniosły 289 670,00 zł, w tym najważniejsze pozycje to dotacje – 228 685,00 zł oraz przychody ze sprzedaży wydawnictw – 39 377,50 zł. Po stronie kosztów zanotowano 351 796,27 zł, w tym największe wydatki na wynagrodzenie osobowe i bezosobowe – 153 361,52 zł oraz usługi obce – 137 757,93 zł. W sumie daje to ujemny wynik finansowy w wysokości 61 630,29 zł. Zgodnie ze statutem, strata została pokryta z funduszu zasadniczego. Ujemny wynik finansowy wynika przede wszystkim z konieczności zainwestowania własnych środków finansowych – 64 729,04 zł – w realizację zadań dofinansowanych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Dodać należy, że zadania wydawnicze rozliczane są w pełnej wysokości przyznanej dotacji, a ewentualne przychody przynosi dopiero sprzedaż wydawnictw. Wprowadzono także opłaty za recenzje, kupiono elektroniczny sprzęt biurowy. Wpływ na ujemny wynik finansowy miały również opłaty eksploatacyjne oraz czynszowe za pomieszczenia biurowe, bowiem od 1 października 2009 roku obowiązuje nas pięcioletnia umowa z Uniwersytetem Wrocławskim o użytko-

waniu lokalu. Zarząd Główny jednogłośnie stosowną uchwałą przyjął sprawozdanie finansowe za rok 2011.

25 czerwca 2012 roku we Wrocławiu odbyło się, zgodnie z ustaleniami podjętymi na majowym posiedzeniu Zarządu Głównego, specjalne posiedzenie poświęcone polityce finansowej Towarzystwa, w którym wzięły udział osoby odpowiedzialne statutowo za finanse, a więc prezes, wiceprezesi, skarbnik oraz zastępca skarbnika, a także główna księgowa PTL – Agata Sikora. Dotyczyło ono kierunków podejmowania działań zmierzających do pozyskiwania środków finansowych poza dotacjami Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Choć w tym roku dofinansowanie to było większe niż w roku ubiegłym (otrzymane jednak w wyniku odwołania od pierwszej decyzji, kiedy to na działalność biblioteki i archiwum nie otrzymaliśmy żadnych środków), to jednak istnieje realna możliwość sukcesywnego zmniejszania tej formy subwencji. Dlatego też Zarząd Główny dąży do wypracowania nowych dróg finansowania, przede wszystkim działalności wydawniczej oraz działalności biblioteki i archiwum, aby dotacje MNiSW nie były jedynymi.

W 2011 roku Polskie Towarzystwo Ludoznawcze otrzymało dofinansowanie z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w wysokości 200 860,00 zł, w tym na wydawnictwa 118 040,00 zł, funkcjonowanie biblioteki naukowej 46 250,00 zł, działalność archiwum 5550,00 zł. Ponadto MNiSW przyznało dofinansowanie na konferencję naukową „Tradycyjna obrzędowość w kulturze współczesnej” towarzyszącą WZD w Opolu – 10 000,00 zł oraz na tworzenie i użytkowanie bibliograficznych baz danych – 10 500,00 zł, upowszechnianie i promocję osiągnięć nauki – 7520,00 zł i modernizację strony internetowej „Bibliografii Etnografii Polskiej” dla potrzeb prezentacji międzynarodowej w celu upowszechniania osiągnięć nauki polskiej – 3000,00 zł.

Natomiast na rok bieżący Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego przyznało Umową nr 639/P-DUN/2012 o wartości 43 200,00 zł dofinansowanie na: „Lud” 96: 2012 – 18 000,00 zł, „Łódzkie Studia Etnograficzne” 51: 2012 – 7200,00 zł, „Literaturę Ludową” 56: 2012 – 18 000,00 zł. Złożono jednak odwołanie od decyzji przyznającej dofinansowanie wydania „Ludu” w wysokości 18 000,00 zł i po jego rozpatrzeniu wzrosło ono do kwoty 21 500,00 zł.

Umową nr 638/P-DUN/2012 o wartości 38 400,00 zł dofinansowane zostały publikacje: Stefania Skowron-Markowska, *Z Oxfordu na Syberię. Dziedzictwo naukowe Marii Antoniny Czapllickiej* (seria „Biblioteka Zesłańca”) – 9000,00 zł; praca zbiorowa, *Polacy w guberni archangielskiej XIX i XX wieku*, red. nauk. Antoni Kuczyński, Mirosław Marczyk (seria „Biblioteka Zesłańca”) – 10 800,00 zł; Ryszard Bieńkowski, *Cerowanie dziurawych parasoli deszczem. Na tropie metafory ludowej* (seria: „Biblioteka Literatury Ludowej”) – 7200,00 zł; Bożena Kaczmarczyk, *Tradycyjne oraz współczesne gry i zabawy dziecięce* (seria: „Biblioteka Popularnonaukowa”) – 11 400,00 zł.

Umową nr 640/P-DUN/2012 o wartości 18 000,00 zł zostały dofinansowane publikacje: Jacek Splisgart, *Obrzędowość rodzinna w Japonii* (seria: „Prace Etnologiczne”) – 5400,00 zł; praca zbiorowa, *Za miedzę, za morze, w zaświaty... Kulturowe wymiary podróżowania*, red. nauk. Wojciech Olszewski, Violetta Wróblewska (seria: „Archiwum Etnograficzne”) – 12 600,00 zł.

Umową nr 569/P-DUN/2012 o wartości 62 960,00 zł dofinansowane zostały: konferencja naukowa „Europa regionów – perspektywy badawcze i edukacyjne” – 15 000,00 zł; tworzenie i użytkowanie bibliograficznych baz danych – kontynuacja na rok 2012 – gromadzenie informacji na nośnikach komputerowych, kwerenda biblioteczna, klasyfikacja i zapis w bazie danych bibliograficznych za 2011 rok do bieżącej bibliografii etnografii polskiej oraz uzupełnienie brakujących not bibliograficznych za rok 2010 oraz lata 2000-2009 – 34 960,00 zł; upowszechnianie i promocja osiągnięć nauki polskiej – kontynuacja na rok 2012 – opracowanie selektywnej bibliografii etnografii polskiej za 2011 rok dla *International Bibliography of the Social Sciences* – 13 000,00 zł.

Ponadto w wyniku rozpatrzenia odwołania w zakresie działalności upowszechniającej naukę sporządzono aneks do umowy nr 569/P-DUN/2012, zwiększający wartość dofinansowania o 114 735,00 zł. Z tego Biblioteka Naukowa otrzymała: 1. wymiana wydawnictw z instytucjami zagranicznymi i krajowymi – 28 000,00 zł, 2. udostępnianie księgozbioru i informacja biblioteczna – 22 100,00 zł, 3. gromadzenie zbiorów/uzupełnienie zbiorów bibliotecznych – 14 200,00 zł, 4. konserwacja zbiorów bibliotecznych – 6800,00 zł, 5. opracowanie zbiorów bibliotecznych – 22 600,00 zł, 6. komputeryzacja zbiorów bibliotecznych – 6785,00 zł; Archiwum Naukowe natomiast: 1. konserwacja zbiorów archiwalnych – 3600,00 zł, 2. opracowanie zbiorów archiwalnych – 4800,00 zł, 3. gromadzenie zbiorów archiwalnych – 2400,00 zł, 4. udostępnianie zbiorów archiwalnych – 3450,00 zł.

W sumie MNiSW przyznało w roku bieżącym kwotę 280 795,00 zł, większą od ubiegłorocznej o prawie 40%.

Działalność wydawnicza

Zarząd Główny podjął decyzję o powołaniu nowego, ogólnopolskiego czasopiisma muzealnego „Zbiór Wiadomości do Antropologii Muzealnej”. Zarząd Główny uznał za potrzebne powstanie takiego wydawnictwa jako płaszczyzny wymiany myśli, poglądów i dokonań muzealników z różnych muzeów oraz ośrodków akademickich.

Zarząd Główny powołał w tajnym głosowaniu na stanowisko redaktora naczelnego „Archiwum Etnograficznego” prof. UMCS dr hab. Jana Adamowskiego. Nowy redaktor przedstawił do aprobującej wiadomości Zarządu Głównego następujący skład redakcji: prof. UO dr Janina Hajduk-Nijakowska, dr Anna Spiss, dr Marta Wójcicka, dr Katarzyna Majbroda.

Zarząd Główny przyjął do realizacji wzór druków recenzyjnych poszczególnych publikacji i określił zasady ich obiegu.

W okresie sprawozdawczym odbyło się jedno posiedzenie Rady Wydawniczej, 18 maja 2012 roku w siedzibie Instytutu im. Oskara Kolberga w Poznaniu przy ul. Kantaka 4. Uczestniczyli w nim członkowie Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego: prof. UŁ dr hab. Grażyna Ewa Karpińska – wiceprezes i redaktor „Łódzkich Studiów Etnograficznych”, prof. UO dr hab. Teresa Smolińska

– wiceprezes i redaktor „Dziedzictwa Kulturowego”, dr Małgorzata Michalska – wiceprezes, dr Anna Weronika Brzezińska – skarbnik i redaktor „Atlasu Polskich Strojów Ludowych”, dr Magdalena Rostworowska – zastępca skarbnika, dr Jerzy Adamczewski – sekretarz generalny, dr Michał Mokrzan – zastępca sekretarza generalnego, prof. UMCS dr hab. Jan Adamowski – członek ZG i redaktor „Archiwum Etnograficznego”, dr Hubert Czachowski – członek ZG oraz redaktorzy naczelni pozostałych wydawnictw PTL: prof. UAM dr hab. Waldemar Kuligowski – „Biblioteka Popularnonaukowa”, prof. dr hab. Jolanta Ługowska – „Literatura Ludowa” oraz „Biblioteka Literatury Ludowej”, dr Jacek Bednarski – zastępca redaktora naczelnego „Ludu”, prof. UAM dr hab. Ryszard Vorbrich – „Prace Etnologiczne”, prof. dr hab. Andrzej Brencz – „Prace i Materiały Etnograficzne”. W posiedzeniu wzięła udział również dyrektorka biura – mgr Paulina Suchecka. Na prośbę prezesa, prof. Michała Buchowskiego, posiedzeniu przewodniczyła dr A. W. Brzezińska.

Plan wydawniczy na rok 2011 został zrealizowany w całości. Ukazały się następujące publikacje:

„Lud” 95: 2011;

„Literatura Ludowa” 55: 2011;

„Łódzkie Studia Etnograficzne” 50, *Wokół społeczności wiejskiej. Etnografia Kazimierzy Zawistowicz-Adamskiej* (red. A. Nadolska-Styczyńska, G.E. Karpińska);

„Biblioteka Literatury Ludowej” 9, *Nowe konteksty badań folklorystycznych* (red. J. Hajduk-Nijakowska, T. Smolińska);

„Biblioteka Zesłańca” 24, Eugeniusz Niebelski, *Tunka. Syberyjskie losy księży zesłańców 1863 roku*;

„Biblioteka Zesłańca” 25, Teresa Frącek, *Zesłaniec nad brzegami Wołgi*;

„Biblioteka Popularnonaukowa” 15, *Tubylcy własnego świata* (red. W. Kuligowski);

„Biblioteka Popularnonaukowa” 16, M. Szubert, *Żyjąc w cieniu śmierci* (red. T. Smolińska);

„Archiwum Etnograficzne” 52, *Polacy poza granicami kraju* (red. M. Michalska);

„Dziedzictwo Kulturowe” 5, M. Bisek-Graż, *Dziedzictwo Kulturowe Wałbrzyskiego* (red. T. Smolińska);

„Prace Etnologiczne” 24, R. Beszterda, *Bracia morawscy a kultury himalajskie* (red. R. Vorbrich).

Dofinansowanie wydawnictw na rok 2012 wyniosło 103 100,00 zł. Tytuły poszczególnych wydawnictw oraz kwota dofinansowania wymienione zostały w poprzedniej części sprawozdania. Zaakceptowane przez Zarząd Główny propozycje wydawnicze na rok 2013 są następujące:

„Lud” 97;

„Łódzkie Studia Etnograficzne” 52, Aleksandra Krupa, *Bałuckie chronotopy. Opowieść o łódzkiej dzielnicy*;

„Literatura Ludowa” 57;

„Archiwum Etnograficzne” – praca zbiorowa pod redakcją Janiny Hajduk-Nijakowskiej, *Tradycyjna obrzędowość w kulturze współczesnej*;

„Prace i Materiały Etnograficzne” – Andrzej Stachowiak, *Współczesne wyznania na Łemkowszczyźnie*;

- „Prace i Materiały Etnograficzne” – Mariusz Filip, *O Słownicach*;
 „Prace Etnologiczne” – Sylwia Pietrowiak, *Obce i oswojone. Transformacja kobiety w społeczeństwie kirgiskim*;
 „Prace Etnologiczne” – Karolina Marcinkowska, *Spotkanie z przodkami. Kult czumba na Madagaskarze*;
 „Biblioteka Popularnonaukowa” – praca zbiorowa pod redakcją Gorana Injaca, Waldemara Kuligowskiego i Magdaleny Sztandary, *Balkany performatywne. Sztuka, dramat i rytuał w przestrzeni publicznej*;
 „Biblioteka Popularnonaukowa” – praca zbiorowa pod redakcją Waldemara Kuligowskiego i Borisa Michalika, *Regionalizm i wielokulturowość. Perspektywa etnologii polskiej i słowackiej*;
 „Biblioteka Zesłańca” – Przemysław Nagel, *Polacy deportowani w czasie II wojny światowej do obwodu archangielskiego*;
 „Biblioteka Zesłańca” – Adolf Januszkiewicz, *Dziennik i listy ze stepów kirgiskich (podróż do Kazachstanu w 1846 r.)*.

Prof. Ryszard Vorbrich („Prace Etnologiczne”) zaproponował zmiany w składzie Rady Redakcyjnej. Zrezygnował dr Przemysław Hinca, w skład redakcji weszli: dr Mariusz Kairski z Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej UAM oraz dr hab. Maciej Ząbek z Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Warszawskiego. Niemniej, ostateczna decyzja co do nowych osób zostanie podjęta po wyjaśnieniu ich członkostwa w PTL.

Prof. Ewa Grażyna Karpińska poszerzyła zespół redakcyjny „Łódzkich Studiów Etnograficznych” o dr hab. Katarzynę Łeńską-Bąk z Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Opolskiego i dr Martę Songin.

Prof. Danuta Penkala-Gawęcka wystąpiła o powołanie redaktora tematycznego z zakresu folklorystyki, którym została prof. Teresa Smolińska z Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Opolskiego. Powołanie redaktora tematycznego związane jest między innymi z parametryzacją czasopism. Taki redaktor pomoże w procesie wewnętrznej recenzji, doradzi w kwestiach doboru recenzentów oraz w podjęciu ostatecznej decyzji dotyczącej publikacji, po otrzymaniu recenzji wydawniczych. Redaktorem językowym została dr Katarzyna Majbroda. Natomiast do Rady Redakcyjnej „Ludu” dołączyli: dr Elżbieta M. Goździak z Georgetown University w Waszyngtonie, prof. Chris Hann – dyrektor Max Planck Institute of Social Anthropology w Halle, prof. Gabriela Kiliánová z Uniwersytetu w Bratysławie oraz dr Alexandra Schwell z Uniwersytetu w Wiedniu.

Biblioteka Naukowa im. J. Czekanowskiego

W roku 2011 wypożyczono 238 książek i 11 czasopism, a w czytelni udostępniono 753 książki i 582 czasopisma. W ramach wymiany między bibliotekami wypożyczono trzy książki.

W roku 2011 zbiory zwiększyły się o 440 woluminy: zakupiono 184 woluminy druków zwartych i 13 czasopism, otrzymano 44 dary oraz 13 woluminów własnych wydawnictw. Z wymiany zagranicznej pochodziły 123 woluminy, z wymiany krajowej 63. W ramach wymiany za granicę wysłano 179 woluminów, a do instytucji krajowych trafiły 73. Aktualnie wymianą wydawnictw jest objętych 109 instytucji zagranicznych i 47 krajowych.

W 2011 roku wycofano 180 woluminów druków zwartych i 459 jednostek zbiorów kartograficznych (woluminy zbędne). Na 31 grudnia 2011 roku zbiory liczyły łącznie 43 869 woluminów, w tym 22 232 druki zwarte, 20 585 czasopism i 1052 jednostki zbiorów kartograficznych. Ogólna wartość księgozbioru na koniec 2011 roku wynosiła 336 437,30 zł.

W 2011 roku do katalogu komputerowego wprowadzono dzieła zwarte zagraniczne pozyskane w latach 1991-1992 oraz bieżące wpływy z 2011 roku. W 2012 bazę uzupełniono o rekordy dzieł zwartych polskich z lat 1991-1992 oraz dzieł zwartych polskich i zagranicznych z 1990 roku; wprowadzane są także bieżące wpływy z 2012 roku. W ubiegłym roku oprawiono 99 woluminów.

Na koniec pierwszego półrocza 2012 roku wartość zbiorów wynosiła 342 781,32 zł. W tym czasie wpłynęło 105 woluminów, w tym: z wymiany zagranicznej – 42 woluminy (42 czasopisma), z wymiany krajowej 26 woluminów (czasopisma – 17, zwarte – 9), z zakupów 12 woluminów, dary to 10 woluminów, a wydawnictwa własne – 15. Stan ilościowy biblioteki wynosił na koniec czerwca 2012 roku 43 974 woluminy.

W ciągu pierwszej połowy bieżącego roku w czytelni udostępniono 270 książek i 272 czasopisma, na zewnątrz wypożyczono 61 książek i 4 czasopisma. W ramach wymiany między bibliotekami wypożyczono jedną książkę.

Archiwum Naukowe

Archiwum prowadzi Paulina Suhecka. Na bieżąco gromadzone są dokumenty dotyczące historii Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, rękopisy niepublikowanych tekstów z zakresu etnologii i folklorystyki.

W okresie sprawozdawczym zbiory archiwum PTL zostały powiększone o kolejnych sześć teczek sybirackich oraz o bieżącą dokumentację naukową i wydawniczą Zarządu Głównego PTL oraz oddziałów terenowych. Archiwizowane są szczegółowe sprawozdania, jakie oddziały składają co roku ze swej działalności naukowej i popularyzatorskiej. Pozyskiwane zbiory są udostępniane w czytelni PTL podczas codziennych dyżurów. Korzystają z nich przede wszystkim pracownicy naukowci Uniwersytetu Wrocławskiego oraz innych placówek naukowych z kraju i zagranicy. Gromadzone w Archiwum PTL zbiory są wykorzystywane także jako źródło do merytorycznego przygotowania wystaw muzealnych.

W pierwszym półroczu 2012 roku ze zbiorów skorzystało osiem osób, udostępniono 50 teczek.

Oddziały PTL

W okresie sprawozdawczym do PTL zostało przyjętych 35 nowych członków: Oddział Warszawa – 13 osób, Oddział Wrocław – 6 osób, Oddział Cieszyn – 4 osoby, Oddział Poznań – 4 osoby, Oddział Północno-Mazowiecki – 4 osoby, Oddział Gdańsk – 1 osoba, Oddział Lublin – 1 osoba, Oddział Śląski – 1 osoba, Oddział Łódź – 1 osoba.

Warto podkreślić, że na posiedzeniu 18 maja 2012 roku Zarząd Główny Uchwałą nr 2 powołał do życia oddział Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego w Warszawie z siedzibą w Instytucie Etnologii i Antropologii Kulturowej UW przy ul. Żurawiej 4. Wcześniej, z powodu braku jakichkolwiek form działalności statutowej, Zarząd Główny na styczniowym posiedzeniu jednogłośnie podjął bolesną uchwałę o rozwiązaniu Oddziału Warszawskiego, który miał swoją siedzibę w Państwowym Muzeum Etnograficznym. Jednakże już wówczas podkreślano, że istnieje możliwość powołania nowego oddziału w Warszawie, która, jak widać, została w pełni wykorzystana.

*Sekretarz generalny
Jerzy Adamczewski*

POSIEDZENIE PLENARNE KOMITETU NAUK ETNOLOGICZNYCH PAN, WARSZAWA, 31 MAJA 2011

Posiedzenie odbyło się w Instytucie Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Warszawskiego. Otworzył je przewodniczący Komitetu, prof. Aleksander Posern-Zieliński, dziękując prof. Lechowi Mrozowi za zaproszenie do odbycia obrad w jego placówce. Przedstawił usprawiedliwienia nieobecnych członków Komitetu: prof. prof. Michała Buchowskiego, Zygmunta Kłodnickiego, Piotra Kowalskiego, Adama Palucha i Henryka Zimonia.

Zgodnie z przyjętym porządkiem obrad, posiedzenie zostało poświęcone informacji o komitetach po reformie PAN oraz sprawach ważnych dla środowiska etnologicznego, kwestii umiejscowienia etnologii/antropologii w nowym podziale dyscyplin Narodowego Centrum Nauki i wypracowaniu stanowiska Komitetu w tym względzie, sprawozdaniu z działalności KNE i jego komisji w kadencji 2007-2011, a także zatwierdzeniu listy osób upoważnionych do wyboru nowego składu Komitetu i powołaniu członków Komisji Wyborczej.

Na wstępie przewodniczący wyjaśnił, że posiedzenie zostało zwołane w trybie pilnym w związku z potrzebą podjęcia przygotowań do jesiennych wyborów. Poinformował o dyskusji w PAN dotyczącej zatwierdzenia nowej listy komitetów i przyjęciu jej prawie bez zmian, jakkolwiek można spodziewać się, że w przyszłości lista ta będzie ewoluować w kierunku komitetów problemowych.

Następnie przewodniczący oraz zebrani członkowie Komitetu przedstawili komunikaty: o nowych habilitacjach – zakończonych lub w toku (S. Węglarz, J. Kurek, K. Marciniak, K. Łeńska) i postępowaniach profesorskich (H. Zowczak, J.S. Wasilewski, A. Wieczorkiewicz, I. Kabzińska); Centralnej Komisji, która w starszej formie będzie działała do 2013 roku; o nowym rankingu publikacji i nowej punktacji; o czasopiśmie „Lud”, któremu obiecano środki na wydanie kolejnego tomu w wysokości 21.500 złotych (D. Penkala-Gawęcka); o otrzymaniu środków finansowych przez czasopismo „Konteksty. Polska Sztuka Ludowa” oraz jego punktowaniu i indeksowaniu (Z. Benedyktowicz); o przygotowywanej 9 i 10 czerwca 2012 roku w Będlewie konferencji KNE PAN „Zdrowie, choroba i leczenie w perspektywie interdyscyplinarnej” (D. Penkala-Gawęcka), przy tej okazji przewodniczący zaproponował, aby przyszłoroczną konferencję Komitetu zorganizować również w Będlewie i poświęcić ją współczesnym migracjom; o odbytych dwóch konferencjach, których współorganizatorem była Komisja Antropologii Miasta KNE i dwóch publikacjach, które będą rezultatami tych spotkań naukowych (B. Kopczyńska-Jaworska); o „interkongresie” Unii Nauk Antropologicznych i Etnologicznych (IUAES), planowanym na lipiec 2011 roku w Perth w Australii, na którym będą obecni profesorowie Posern-Zieliński i Buchowski. W kontekście kolejnego, planowanego na rok 2013 kongresu Unii w Manchesterze, przewodniczący poruszył kwestię przygotowania kolejnego tomu w języku angielskim. W ramach informacji o czasopiśmie „Europae Centralis”, prof. Kłodnicki zachęcał do składania tekstów do tego periodyku. Omawiając działalność Polskiego Instytutu Antropologii (PIA), prof. Mróz wskazał na różne pola działalności Instytutu, między innymi na znaczenie organizowanych spotkań, wykładów i warsztatów, na zainicjowanie e-biblioteki (cyfrowej kolekcji tekstów etnograficznych) oraz pozyskanie lokalu na siedzibę PIA.

W dalszej dyskusji nad bieżącymi sprawami, prof. Mróz zwrócił uwagę na kwestię działań w zakresie etnologii prowadzonych przez tak zwanych „fałszywych specjalistów” i konieczność zahamowania tej praktyki. Prof. Zbigniew Jasiewicz, nadmieniając, że etnologia istnieje i już działa w Tomaszowie Lubelskim na wydziale zamiejscowym KUL, zastanawiał się, jak przeciwdziałać powstawaniu kierunku „etnologia” w miejscach, które nie mają kadry do prowadzenia takich studiów, mimo autonomii poszczególnych uczelni oraz faktu, że Komisja Akredytacyjna może oceniać kierunek dopiero po dwóch latach jego istnienia. W konkluzji radził jednak słać stosowne pisma w tej sprawie, aby zaznaczyć, że środowisko etnologiczne zjawisko to obserwuje i nie zgadza się na taki proceder. Głos w tej sprawie zabrali również prof. prof. Sławoj Szynkiewicz, Bronisława Kopczyńska-Jaworska i Aleksander Posern-Zieliński, którzy postulowali, aby gromadzić fakty dotyczące takich działań i kierować stosowne pisma do odpowiednich wydziałów, na których taki kierunek został utworzony.

W odniesieniu do umiejscowienia etnologii/antropologii w nowym podziale dyscyplin Narodowego Centrum Nauki, prof. Buchowski w przesłanym liście zwrócił uwagę członków Komitetu na to, jak nasze dyscypliny zostały zmarginalizowane w podziale na tak zwane panele w systemie NCN. W Wydziale Nauk Humanistycznych, Społecznych i o Sztuce etnologię przydzielono do panelu „Wiedza o prze-

szości”. Prof. Buchowski wyraził opinię, że klasyfikowanie naszej nauki wyłącznie w dziale wiedzy o przeszłości jest nieuzasadnione, bo większość z nas uprawia coś, co jest raczej nauką społeczną. Przewidując, że taka sytuacja spowoduje problemy z pozyskiwaniem środków na badania, wysunął postulat, by Komitet zabiegał o stworzenie możliwości składania wniosków o granty w dziedzinie nauk społecznych. Zaznaczył, że już w dyskusji internetowej członkowie Komitetu poparli jego sugestię i sugerowali przeniesienie dalszej dyskusji na posiedzenie Komitetu.

Podczas dalszej dyskusji poruszono kwestię, czy przeniesienie do panelu nauk społecznych byłoby wskazane dla naszych nauk, bowiem zgłaszane tematy mogą być wspólne dla nauk historycznych i społecznych. Prof. Katarzyna Kaniowska stwierdziła, że nie odebrała apelu prof. Buchowskiego jako zachęty do przeniesienia naszej dyscypliny do panelu nauk społecznych; jest zdania, że naszym celem powinno być zadbanie o właściwą klasyfikację składanych wniosków. Prof. Hanna M. Zowczak uznała takie stanowisko za słuszne, a prof. Aleksander Posern-Zieliński dodał, że ważne jest skierowanie wniosku pod właściwy „adres”, co – jak podkreślił prof. Czesław Robotycki – będzie miało przełożenie na dobór recenzentów. Z kolei prof. Lech Mróz zastanawiał się nad tym, czy przeniesienie do obszaru nauk społecznych mogłoby spowodować taki dobór recenzentów, który nie będzie korzystny, niemniej uznał, że obecne usytuowanie naszej dyscypliny z pewnością nie jest właściwe.

Podsumowując dyskusję, prof. Aleksander Posern-Zieliński wskazał na następujące możliwości: 1. zmiana miejsca etnologii – przeniesienie z panelu nauk o przeszłości do innego zespołu; 2. pozostanie w panelu nauk o przeszłości, ale z bardziej precyzyjnym dookreśleniem nazwy i zdefiniowaniem nowej „zawartości” problemowej. Punkt trzeci konkluzji, przegłosowany jednomyślnie, dodał prof. Jerzy S. Wasilewski, który jako członek zespołu eksperckiego poradził, aby poczekać do posiedzenia tego zespołu w lipcu, bo być może wyjaśni ono wiele wątpliwości. Dr Zbigniew Benedyktowicz zaznaczył, że bardzo istotne byłoby zasygnalizowanie na tym zebraniu, jak tę kwestię postrzega nasze środowisko.

W sprawozdaniu z działalności Komitetu w kadencji 2007-2010 przewodniczący mówił między innymi o składzie Komitetu i jego strukturze, o zorganizowanych konferencjach i wizytacjach w poszczególnych placówkach etnologicznych, o ekspertyzach dla zespołów integracyjnych, o publikacjach, udziale w kongresach, uzyskanych honorach (członka korespondenta PAU – prof. Aleksander Posern-Zieliński, przewodniczącego honorowego Komitetu – prof. Zbigniew Jasiewicz), a także o pracy komisji Komitetu, co uzupełnili przewodniczący poszczególnych komisji: prof. Czesław Robotycki wspominał o wspólnych badaniach Komisji do Badania Kultury Ludowej w Karpatach oraz Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej UJ nad materiałami niemieckimi zgromadzonymi na Podhalu w czasie II wojny światowej; prof. Wasilewski jako przewodniczący Komisji do Badania Wschodu zwrócił uwagę na zorganizowaną przez Komisję konferencję międzynarodową w Będlewie. W dyskusji prof. Jasiewicz uznał Komitet za ważne forum umożliwiające dyskusję o istotnych sprawach nauk etnologicznych.

Następnie przewodniczący poinformował, że propozycję listy osób upoważnionych do wyboru nowego składu KNE (opracowaną w oparciu o znowelizowaną

i uzupełnioną listę z wyborów w 2007 r.) rozesłano do członków Komitetu w celu poddania jej pod dyskusję. W sprawie zmian na liście wypowiedzieli się prof. prof. Zimoń, Robotycki i Kowalski oraz dr Wojciech Olszewski. W wyniku dyskusji skreślono z tej listy trzy osoby i trzy osoby dopisano. Zweryfikowaną listę wyborczą przegłosowano jednogłośnie.

Na zakończenie zgromadzeni członkowie Komitetu zaproponowali do Komisji Wyborczej KNE członków komisji z wyborów w 2007 roku, czyli dr. Benedyktowicza i dr. Łukasza Smyrskiego, a jako trzeciego członka komisji zgłoszono mgr Kamilę Baraniecką. Zaproponowany skład komisji został zaakceptowany siedemnastu głosami, przy jednym wstrzymującym się.

Ryszard Vorbrich

POSIEDZENIA PLENARNE KOMITETU NAUK ETNOLOGICZNYCH PAN, WARSZAWA, 19 STYCZNIA 2012; TORUŃ, 30 MARCA 2012

Pierwszemu w nowej kadencji 2011-2014, powoyborczemu posiedzeniu Komitetu Nauk Etnologicznych PAN przewodniczył dziekan Wydziału I Nauk Humanistycznych i Społecznych PAN – prof. dr hab. Stanisław Filipowicz, który wręczył powołania nowo wybranym członkom Komitetu, profesorom: Władysławowi Baranowskiemu, Januszowi Barańskiemu, Jerzemu Bartmińskiemu, Wojciechowi Bębenowi, Michałowi Buchowskiemu, Wojciechowi Józefowi Burszczie, Piotrowi Dahligowi, Mirosławie Drozd-Piaseckiej, Iwonie Kabzińskiej, Katarzynie Kaniowskiej, Ryszardowi Kantorowi, Grażynie Ewie Karpińskiej, Zygmuntovi Kłodnickiemu, Eugeniuszowi Kłóskowi, Annie Malewskiej-Szałygin, Lechowi Mrozowi, Ewie Nowickiej-Rusek, Wojciechowi Olszewskiemu, Czesławowi Robotyckiemu, Teresie Smolińskiej, Rochowi Sulimie, Janowi Święchowi, Joannie Tokarskiej-Bakir, Jerzemu Sławomirowi Wasilewskiemu i Hannie Magdalenie Zowczak, a także Zbigniewowi Jasiewiczowi jako honorowemu przewodniczącemu Komitetu i Aleksandrowi Posern-Zielińskiemu jako członkowi-korespondentowi PAN.

Następnie dokonano wyboru władz Komitetu. Przewodniczącym został ponownie prof. Posern-Zieliński, a dwójkiem jego zastępców prof. Mróz i prof. Kaniowska. Sekretarzem naukowym Komitetu wybrano prof. Malewską-Szałygin, członkami Prezydium zostali profesorowie: Drozd-Piasecka, Święch, Olszewski i Kłósek. W skład Komisji Wyborczej Komitetu weszli profesorowie: Wasilewski, Dahlig i Święch.

Ze względu na pięć wolnych miejsc przysługujących KNE poza procedurą wyboru, przewodniczący zebrania zaproponował powiększenie składu Komitetu do limitu 30 osób. Wyboru kandydatów na te miejsca dokonano spośród kolejnych ośmiu osób, które uzyskały najwięcej głosów na liście wyborczej. Zgodnie z regulaminem, rekomendowane kandydatury zostały przekazane Wydziałowi I PAN, który na swoim plenarnym posiedzeniu dokonał ostatecznego wyboru. W wyniku podjętej decyzji,

w skład KNE weszli dodatkowo profesorowie: Waldemar Kuligowski, Zbigniew Libera, Jolanta Ługowska, Jacek Schmidt i Anna Wieczorkiewicz.

W dalszej części posiedzenia zajmowano się bieżącymi sprawami Komitetu. Przedyskutowano możliwości i sposoby wyboru do KNE tak zwanych specjalistów, których liczba nie może przekraczać ośmiu; w tym wypadku chodzi o pozyskanie osób szczególnie przydatnych Komitetowi ze względu na pełnione przez nie funkcje organizacyjne. Nowo wybrany przewodniczący podziękował za wybór, a następnie przedstawił analizę statystyczną wyników wyborów, charakteryzując geograficzno-institutionalne umiejscowienie nowych członków KNE. Jednocześnie zaproponował zebranym, aby przesyłali do Prezydium pomysły i propozycje spraw szczególnie ważnych i pilnych do załatwienia w bieżącej kadencji. Podziękował także komisji wyborczej, składając wyrazy uznania za wykonaną pracę. Z kolei prof. Buchowski zwrócił uwagę na dwie kwestie, które powinny znaleźć się w rejestrze spraw pilnych Komitetu, a mianowicie na konieczność kontynuowania starań o zmianę oficjalnej nazwy dyscypliny oraz wszczęcie kroków umożliwiających zahamowanie praktyki prowadzenia zajęć uniwersyteckich z zakresu etnologii i antropologii kulturowej przez osoby nie posiadające akademickich kwalifikacji w tym zakresie. Prof. Olszewski zgłosił wniosek o zorganizowanie najbliższego zebrania Komitetu w nowej siedzibie Katedry Etnologii i Antropologii Kulturowej w Toruniu; propozycja ta została przyjęta, tym bardziej, że projektowane posiedzenie Komitetu byłoby połączone z uroczystością jubileuszu Profesor Teresy Dunin-Karwickiej, wieloletniej członkini Komitetu. Prof. Posern-Zieliński przedstawił pismo prof. Danuty Penkalki-Gawęckiej, redaktor naczelnej „Ludu”, skierowane do KNE, w którym zwraca ona uwagę na istotne mankamenty formalnych kryteriów oceny czasopism i konieczność zajęcia stanowiska w tej sprawie przez Komitet. Przewodniczący uznał także za konieczne powołanie przez Komitet na nowo komisji/sekcji, podkreślając, że w myśl nowych przepisów w skład tych organów wchodzić mogą tylko członkowie KNE.

Drugie posiedzenie plenarne Komitetu odbyło się w nowej placówce Katedry Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Zebrani członkowie uczcili chwilą ciszy pamięć zmarłego członka Komitetu – Profesora Piotra Kowalskiego.

W toku obrad, przewodniczący i członkowie Komitetu przedstawili wiele komunikatów dotyczących spraw KNE oraz środowiska etnologicznego, które informowały między innymi o konferencjach, awansach naukowych, wydawnictwach, a także o potrzebie przygotowania tomu, w języku angielskim, na kolejny Kongres Międzynarodowej Unii Nauk Antropologicznych i Etnologicznych (IUAES), który odbędzie się w 2013 roku w Manchesterze.

W polu zainteresowań znalazła się też sprawa powołania komisji/sekcji/zespołów Komitetu. Regulamin komitetów PAN przewiduje, że mogą w nich zasiadać tylko ich członkowie, jednakże w skład zespołów, powoływanych do realizacji określonego zadania, mogą wchodzić także członkowie spoza składu komitetów. Prof. Posern-Zieliński przypomniał, jakie komisje w ramach Komitetu działały w poprzedniej kadencji i przedstawił wniosek prof. Bronisławy Kopeczyńskiej-Jaworskiej, aby w nowej kadencji powołać ponownie Komisję Antropologii Miasta, a misję jej tworzenia

powierzyć prof. Karpińskiej. Z kolei prof. Bartmiński zaproponował powołanie ciała, które zajmowałoby się sprawami folklorystyki. Posiedzenie przychyliło się do obu propozycji, powołując Sekcję Folklorystyczną i ponownie Komisję Antropologii Miasta. Przynależność do Sekcji zgłosili profesorowie: Bartmiński, Kłodnicki, Smolińska i Sulima. Prof. Smolińska została zobowiązana do przedłożenia projektu działania Sekcji, natomiast nad przygotowaniem projektu Komisji i jej składem czuwać będzie prof. Karpińska.

W dalszej kolejności obradowano nad wyborem specjalistów do składu Komitetu. Przewodniczący zaznaczył, że zgodnie z regulaminem komitetów PAN nie mogą to być osoby, które znajdowały się na liście wyborczej KNE. Po dyskusji utworzono listę kandydatów, którą poddano głosowaniu. W rezultacie w skład Komitetu w charakterze specjalistów zostali wybrani doktorzy: Zbigniew Benedyktowicz (Instytut Sztuki PAN), Arkadiusz Bentkowski (Polski Instytut Antropologii), Hubert Czachowski (Muzeum Etnograficzne w Toruniu), Anna Engelking (Instytut Slawistyki PAN) i Marek Gawęcki (Instytut Wschodni UAM). Wybór pozostałych specjalistów, do limitu ośmiu osób, przełożono na termin późniejszy.

Następnie przewodniczący skierował uwagę zebranych na projekt regulaminu KNE, do którego wszyscy członkowie Komitetu mogli wnieść drogą korespondencyjną swoje uwagi. Po tej konsultacji został on skierowany do rady prawnego w Wydziale I PAN, który po dokonaniu kilku niewielkich zmian rekomendował jego zatwierdzenie przez zebranie plenarne. W wyniku dyskusji, prof. Kaniowska zaproponowała, aby w regulaminie (§ 1., pkt 1.) znalazła się informacja o tym, że Komitet „działa na rzecz interesów całego środowiska etnologicznego” oraz, że (pkt 2.6.) „inicjuje i wspiera działania upowszechniające osiągnięcia nauk etnologicznych, dbając o ich miejsce w dyskursie publicznym”. Ponadto zaproponowała (§ 4.) dodanie punktów o konieczności „bieżącego informowania członków Komitetu o inicjatywach i działaniach znaczących dla nauk etnologicznych” oraz o potrzebie „koordynowania prac związanych z realizacją planów Komitetu oraz z funkcjonowaniem sekcji, komisji i zespołów”. Przewodniczący dodał, że na posiedzeniu Prezydium Komitetu postulowano uzupełnienie regulaminu (§ 10., pkt 1.) o informację, że „sekcje i komisje działają w środowisku etnologicznym przy pomocy swoich przedstawicieli”. Z kolei prof. Kabzińska zaproponowała, by w regulaminie zamieścić zdanie o tym, że „Komitet będzie realizował swoje ustawowe zadania poprzez realizację rocznego planu zatwierdzonego przez plenarne posiedzenie”. Po zamknięciu dyskusji przystąpiono do głosowania nad regulaminem z zaproponowanymi i naniesionymi poprawkami. Dokument ten został przyjęty 14 głosami (na 15 obecnych) i skierowany do Wydziału I PAN (przez Wydział został ostatecznie zatwierdzony w maju 2012 r.).

Na zakończenie posiedzenia przewodniczący przedstawił niektóre zadania Komitetu na rok 2012 oraz zaproponował, aby pełny plan pracy Komitetu na rok bieżący powstał w wyniku zebrania propozycji od członków Komitetu. Tak skonstruowany plan zostanie zatwierdzony przez Prezydium.

Irena Kabat

KONFERENCJA „EUROPA REGIONÓW – PERSPEKTYWY BADAWCZE I EDUKACYJNE”, POZNAŃ, 20-21 WRZEŚNIA 2012

Konferencja towarzyszyła 88. Walnemu Zjazdowi Delegatów Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego. Składała się z sesji plenarnej oraz dwóch równoległych: „Regiony europejskie w perspektywie badań etnologicznych” oraz „Upowszechnianie wiedzy o regionach”.

Obrady rozpoczął prezes PTL Michał Buchowski, witając zaproszonych gości oraz dziękując przybyłym na konferencję. Następnie głos zabrała prezes poznańskiego oddziału PTL Anna Weronika Brzezińska, która przedstawiła współorganizatorów Zjazdu: Zarząd Główny PTL, Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UAM, Centrum Badań Migracyjnych UAM, Instytut im. Oskara Kolberga oraz patronów medialnych: „Życie Uniwersyteckie” i „Przegląd Wielkopolski”. Na zakończenie części oficjalnej prezes Buchowski poinformował o podjętej przez Delegatów PTL decyzji wyróżnienia dr Magdaleny Rostworowskiej honorowym członkostwem PTL.

Obrady sesji plenarnej otworzył Jacek Schmidt (UAM). W wystąpieniu „Europa regionów – perspektywy badawcze i edukacyjne: wprowadzenie do tematyki” nawiązał do zróżnicowań obrazów regionów ze względu na uwarunkowania historyczne, tożsamość i specyfikę pogranicza. Scharakteryzował terminy „pogranicze” oraz „region”, mówił o neoregionach, mikroregionach, ojczyznach etnograficznych, euroregionach oraz o regionach jako nowych formach społeczno-terytorialnego organizowania się.

Następnie głos zabrała Hanna Kóčka-Krenz (UAM). W referacie „Przejawy regionalizmu Wielkopolski we wczesnym średniowieczu” przedstawiła pojawiające się w materiałach archeologicznych specyficzne cechy wyróżniające Wielkopolskę jako region. Zofia Sokolewicz (UW), w wystąpieniu „Jedność w różnorodności. Europa zintegrowana wobec Europy Regionów”, zwróciła uwagę na pojęcie „różnorodności” oraz jej odniesienie do jedności w kontekście europejskim, z uwzględnieniem teorii antropologicznych. Z kolei Jacek Bednarski (UAM), „Region Europa – Europa regionów”, poruszył problematykę studiów regionalnych, a także zaprezentował historię pojęcia „Europa” i zmienność jego rozumienia. Przedstawił również historyczne i współczesne przykłady „regionalnych” podziałów Europy. Na koniec Ewa Antyborzec (Instytut im. Oskara Kolberga), „Oskar Kolberg jako badacz europejski”, omówiła specyfikę pracy Kolberga w kontekście niepolskich obszarów, które objął swoimi badaniami. W dyskusji po wystąpieniach poruszano przede wszystkim zagadnienia dotyczące prawomocności stosowania pojęcia „region” i sposobów jego rozumienia.

Drugą część obrad sesji plenarnej rozpoczęła Katia Michajłowa (Bułgarska Akademia Nauk, Sofia) referatem „Święto doroczne jako przejaw tożsamości kulturowej i religijnej Polaków w Bułgarii”. Omówiła zachowania w życiu codziennym oraz w czasie uroczystości religijnych jako przejawy tożsamości etnicznej, kulturowej i religijnej. Następnie Miroslav Válka (Uniwersytet Masaryka, Brno), „Mikroregion a jeho podíl na revitalizaci a percepci tradiční kultury. Na příkladu České republiky

po r. 1989”, zwrócił uwagę na wpływ zmian społeczno-politycznych po roku 1989 na tworzenie się mikroregionów w Republice Czeskiej. Referat „Edukacja regionalna i popularyzacja wiedzy o regionie na łamach «Przeglądu Wielkopolskiego» (1987-2012)” Danuty Konieczki-Śliwińskiej (UAM) stanowił przegląd zawartości głównych działów tematycznych kwartalnika odnoszących się do kwestii związanych z Wielkopolską.

W drugim dniu konferencji obrady toczyły się w dwóch równoległych sesjach. Pierwszą, „Regiony europejskie w perspektywie badań etnologicznych”, otworzył J. Schmidt, wprowadzając w tytułową problematykę badawczą. Tematyka wystąpień dotyczyła takich zagadnień, jak tożsamość kulturowa i etniczna, rejony pograniczy, fizyczne i symboliczne granice regionów, przeszłe i współczesne funkcje regionu jako czynnika kształtującego kulturową tożsamość jego mieszkańców, migracje, a także status mniejszości etnicznych i ich emancypacja bądź asymilacja.

Bernadette Jonda (Uniwersytet Marcina Lutra, Halle), prowadząca badania wśród Dolnych Łużyczan mierzących się z koniecznością przesiedlenia w związku z budową kopalni węgla brunatnego, w swoim referacie („Hybrydologiczna perspektywa w badaniach regionów Europy. Na przykładzie badań wśród Serbołużyczan”) ukazała nie tylko problem relokacji rodzimej ludności, ale także interwencyjną rolę badacza jako mediatora pomiędzy lokalną społecznością a koncernem przemysłowym. Współczesne wyzwania związane z definicjami granic regionów oraz pograniczy kulturowych omówił Dariusz Niedźwiedzki (UJ): „Współczesna tożsamość zaolziańska. Meandry konstruowania tożsamości na obszarze pogranicza”. Z kolei Andrzej Stachowiak (UG), „Gdzie leży Łemkowyna? O zawłaszczaniu przestrzeni kulturowej na dawnym terytorium etnograficznym”, zastanawiał się, gdzie obecnie można ulokować historyczny region etnograficzny, jakim jest Łemkowszczyzna (Łemkowyna). Podobną perspektywę zaprezentował Wojciech Lipiński (UW), „Budziak: zróżnicowanie etniczne i tożsamość regionalna na południu Ukrainy”, analizując etniczne zróżnicowanie regionu Besarabii ukraińskiej. Skupił się przede wszystkim na przesiedleniach i zmienności granic regionu. Problem granic reliktowych poruszyła Ewa Baniowska-Kopacz (Instytut Archeologii i Etnologii PAN, Kraków), „Bliskie i dalekie, czyli co jest ważne... Refleksje z etnologicznych badań na pograniczu śląsko-małopolskim”. Prześledziła zmiany terytorialne na tym obszarze i towarzyszący im rodzaj kulturowej transgresji. Karolina Radłowska (Białostockie Muzeum Wsi, Oddział Muzeum Podlaskiego w Białymstoku) przybliżyła natomiast dzieje obecności muzułmanów na Węgrzech („Muzułmanie na Węgrzech. Historia i współczesność”) i wskazała na potrzebę prowadzenia badań antropologicznych nad stopniem ich asymilacji z ludnością węgierską. Agnieszka Chwieduk (UAM), „Jak społeczność lokalna używa regionu? Na przykładzie wsi Săpânta w regionie Maramureș (Rumunia)”, zwróciła uwagę na rolę lokalnych praktyk dyskursywnych i działań opartych o tradycyjne wzorce kulturowe w oddolnym tworzeniu definicji regionu. Mirella Makurat (UJ), „Tożsamość(i) mieszkańców Porecza (Republika Macedonii)”, mówiła o wynikach swoich badań nad tożsamością regionalną i językową mieszkańców tej części Macedonii, przeciwstawiając dominujący konstrukt badawczy z tożsamością budowaną oddolnie na bazie autoidentyfikacji językowych. Regionalną specyfikę Pojezierza

Białoruskiego, „Krajobraz sakralny Pojezierza Białoruskiego w wyobrażeniach ludowych”, opisała Yuliya Prokofyeva (Narodowa Akademia Nauk Białorusi, Mińsk). Wystąpienie Václava Michalički (Muzeum Ziemi Śląskiej w Opawie, Czeskie Towarzystwo Ludoznawcze), „Vytváření lokální identity pomocí animace kulturních jevů (na příkladu horské oblasti české části Těšínska)”, dotyczyło kształtowania lokalnej tożsamości za pomocą technik zaczerpniętych z animacji kulturowej – ożywiania historycznych technologii produkcji i ludowego rękodzieła. Maria Boguszewicz (UW), „Droga do autonomii: Katalonia, Kraj Basków i Galicja jako przykład emancypacji kultur mniejszościowych”, przedstawiła drogę do autonomii trzech hiszpańskich regionów, podkreślając, że ich kultura była i jest nierozzerwalnie związana z polityką odrębności językowej. Perspektywę tę podjęła również Katarzyna Linda (UAM), „«Językowe» Ticino (Szwajcaria) i tożsamość językowa jego mieszkańców”, zwracając uwagę na niejednorodność tożsamości językowej współczesnych Szwajcarów-Ticinian. Referat „Oblicza chorwackiego regionalizmu kulturowego i geograficznego – przeszłość i teraźniejszość” Edyty Koncewicz-Dziduch (Akademia Ignatianum, Kraków) ukazał z kolei dynamikę wewnętrznego różnicowania się Chorwacji na regiony historyczno-kulturowe. Karel Altman (Czeska Akademia Nauk, Brno), „Regiony trampské subkultury v České republice”, szczegółowo opisał materialną spuściznę unikatowej subkultury czeskich trampów oraz ginący etos podróżowania po ostępach czeskich Karpat i wysoczyznach Moraw.

Sesję drugą „Upowszechnianie wiedzy o regionach”, otworzył Tomasz Lis (UAM) wystąpieniem „Region Nadodrzański w polsko-niemieckiej pracy projektowej”, prezentując polsko-niemieckie projekty edukacyjne tworzone w Regionie Nadodrzańskim, które wywołują dyskusje dotyczące tego, co łączy i dzieli sąsiadów po obu stronach Odry oraz w jaki sposób mogą wspólnie kształtować obraz regionu, w którym żyją. O polityce regionalnej mówiła również Kornelia Lach (PTL, Opole), „Inicjatywy promujące region w środowiskach lokalnych na pograniczu polsko-czeskim”. Z kolei Anna Chlebicka (Stowarzyszenie „Pracownia Etnograficzna” w Warszawie), „Polsko-białoruskie spotkanie z designem i kulturą ludową. Doświadczenia z realizacji «Etno-projektu»”, opowiedziała o inicjatywie młodych projektantów z Polski i Białorusi – warsztatach, które miały wzbudzić refleksję nad tym, jak można współcześnie inspirować się kulturą ludową. Natomiast Jakub Żmidziński (UAM), „Wirtualny przewodnik czy festiwal obrazów, smaków i dźwięków? – dwie drogi popularyzacji wiedzy o regionie (na przykładzie Karpackiej Mapy Przygody i Słowiańskiej Atlantydy)”, zaprezentował dwa sposoby popularyzacji wiedzy o regionie na przykładzie Huculszczyzny: Festiwalu „Słowiańska Atlantyda” oraz pogranicza małopolsko-preszowskiego: wirtualnego przewodnika „Karpacka Mapa Przygody”.

Aneta Skibińska (Muzeum Etnograficzne – Oddział Muzeum Narodowego w Poznaniu) wygłosiła referat „Europejskie drogi w Muzeum Etnograficznym w Poznaniu” dotyczący zbiorów kultur europejskich w poznańskim Muzeum Etnograficznym. Od 2004 roku zrealizowano kilka wystaw czasowych wraz z towarzyszącymi im programami edukacyjnymi przybliżającymi różne regiony Europy. O ofercie edukacyjnej dla obcokrajowców w toruńskim Muzeum Etnograficznym opowiedziała Maria Pokrzywnicka (Muzeum Etnograficzne im. M. Znamierowskiej-Prüfferowej

w Toruniu) w prezentacji „Spotkania z polską kulturą ludową. Oferta edukacyjna Muzeum Etnograficznego w Toruniu dla odbiorcy zagranicznego”. Program edukacyjny oparty jest o wystawy stałe ukazujące polską kulturę ludową, w jej wyróżnikach regionalnych. Z kolei Katarzyna Waszczyńska (UW), „«Muzeum» w stodole. Zbiory etnograficzne Zdzisława Bziukiewicza i ich rola w narracji o Kurpiowszczyźnie”, przedstawiła inicjatywę tworzenia prywatnych zbiorów muzealnych dotyczących dziedzictwa kulturowego konkretnego regionu, na przykładzie kolekcji kurpiowskiego działacza regionalnego, założyciela Muzeum Kurpiowskiego w Wachu.

W dalszej części sesji Aleksandra Turowska (UAM) („Mniejszość ukraińska w regionie pogranicza: animacja środowiska lokalnego”), zajęła się społecznością Ukraińców mieszkających w Mokrem na Podkarpaciu – ich próbami kształtowania własnej tożsamości i działalnością społeczno-kulturalną w regionie. Natomiast Aleksandra Paprot (UAM) („Żuławy i Powiśle jako neoregiony w świetle aktywności Lokalnych Grup Działania”), skupiła się na funkcjonowaniu lokalnych organizacji, które próbują wpływać na tworzenie się tożsamości regionalnej mieszkańców oraz kreować nowe oblicza Żuław i Powiśla. Izabela Chudzyńska (UAM) („Krajna – jej tradycja od kuchni”), opowiedziała o odkrywaniu starych i wymyślaniu nowych tradycji kulinarnych Krajny, co może przyczynić się do określenia tożsamości mieszkańców tego terenu. O zagadnieniach tożsamości mówiła także Dobrawa Skonieczna-Gawlik (Muzeum Zagłębia w Będzinie) („Tożsamość regionalna i kulturowa oraz jej przejawy na przykładzie Zagłębia Dąbrowskiego”). Bartosz Stańda (PTL, Poznań), w prezentacji „Puszcza Pyzdrska. Region, który nie istnieje?”, rozważał kwestię delimitacji regionów i subregionów, kryteriów ich wyznaczania, próbował też odpowiedzieć na pytanie, jak określić Puszcę Pyzdorską, której obszar właściwie nie istnieje w polskiej nauce. Filip Wróblewski (UJ) („Pozanaukowe wyznaczniki zainteresowań badań regionalistycznych”), omówił czynniki, które wpłynęły na kształtowanie się zainteresowań różnych pokoleń regionalistów w Polsce. Na koniec Miłosz Skrodzki (UAM) („Regionalizacja Polski na podstawie nazwisk”), zajął się analizą rozmieszczenia nazwisk na mapie Polski, dzięki której można przeprowadzić wyraźny podział kraju, uwzględniający zarówno specyfikę społeczną, jak i językową.

Obrady konferencji zakończyło pierwsze spotkanie zorganizowanej przy PTL Sekcji Stroju Ludowego, podczas którego Mariola Tymochowicz (UMCS) wygłosiła referat „Stroje ludowe z terenu województwa lubelskiego – podobieństwa i różnice”. Następnie przedstawiono regulamin działalności sekcji oraz wybrano zarząd w składzie: Mariola Tymochowicz – przewodnicząca, Anna Weronika Brzezińska – zastępca przewodniczącej, Aleksandra Paprot – sekretarz. Ustalono również, że spotkania sekcji będą co roku towarzyszyć Walnemu Zgromadzeniu Delegatów PTL.

Magdalena Kuftińska-Ziółkowska

KONFERENCJA „MIGRACJE A PAŃSTWO. ETNICZNOŚĆ,
OBYWATELSTWO, TRANSNARODOWOŚĆ”,
WARSZAWA, 1-2 GRUDNIA 2011

W siedzibie Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk w Warszawie odbyła się 15. interdyscyplinarna konferencja pod hasłem „Migracje a państwo. Etniczność, obywatelstwo, transnarodowość”. Spotkanie zorganizowane zostało przez Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk oraz Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Warszawskiego. W koncepcji organizatorów konferencja pomyślana została jako forum dla badaczy zajmujących się zjawiskiem migracji zarówno z perspektywy historycznej, jak i współczesnej. Tematyka konferencji w 2011 roku, w ramach cyklu konferencji poświęconych migracjom masowym, miała dać możliwość pokazania relacji między zjawiskiem migracji a instytucją państwa, których dynamika skłania do redefinicji takich pojęć jak obywatelstwo, etniczność czy narodowość. Organizatorzy postawili przed uczestnikami następujące pytanie: na ile odmienność etniczna ogranicza prawa obywatelskie i swobodę przemieszczania się w obrębie jednego państwa, w jaki sposób zróżnicowana przynależność etniczna imigrantów wpływa na ich recepcję w kraju przyjmującym, jak zmienia się rozumienie zakresu praw i obowiązków obywatelskich w kraju przyjmującym pod wpływem pojawienia się imigrantów, na ile lojalność względem własnego kraju czy grupy etnicznej wpływa na adaptację do prawodawstwa kraju przyjmującego, i wreszcie jakie formy przybierają etniczne powiązania ponad granicami państwowymi¹.

Intencją organizatorów było zgromadzenie specjalistów zajmujących się podobnymi tematami, a mających różne podstawy teoretyczno-metodologiczne, a więc historyków, antropologów, socjologów czy politologów. Konferencja stać się miała dla nich okazją do wymiany doświadczeń. W programie konferencji przewidziano dwie zasadnicze części, to jest wystąpienia znanych polskich i zagranicznych autorytetów w dziedzinie migracji oraz sesję roboczą o charakterze warsztatowym poświęconą szczegółowym zagadnieniom anonsowanym w tytule konferencji, a więc etniczności, obywatelstwu i transnarodowości.

W pierwszym dniu konferencji uroczystego powitania gości dokonał prof. dr hab. Wojciech Kriegseisen, Dyrektor Instytutu Historii PAN. Przypomniął, iż konferencje poświęcone problematyce migracyjnej organizowane są przez instytut od 20 lat, a ich inicjatorem był profesor Jan E. Zamojski – historyk specjalizujący się w zagadnieniach migracji, wieloletni kierownik Pracowni Migracji Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk oraz pomysłodawca i redaktor serii wydawniczej „Migracje i społeczeństwo”.

W dalszej części obrad przewidziano wykłady panelowe. Jako pierwszy głos zabrał prof. Adam Walaszek (Instytut Amerykanistyki i Studiów Polonijnych UJ) w wystąpieniu pod tytułem „Niezbędni, lecz niechciani. Polityki imigracyjne wybra-

¹ Dokładne informacje o konferencji oraz program na stronie: <http://www.ihpan.edu.pl/index.php?id=526> (20.03.2012).

nych krajów i elementy polityki wobec imigrantów w XIX i XX wieku”. W swojej wypowiedzi odniósł się głównie do okresu lat 1850-1939, w ramach którego w historiografii wyróżnia się okres do wielkiej wojny i okres międzywojnia. Omówił dwa wzorce polityki migracyjnej, to jest model amerykański i model francuski. W odniesieniu do wzorca amerykańskiego mówić możemy o migracjach indywidualnych i otwartej polityce, ale już w 1882 roku przyjęty został Chinese Exclusion Act, wprowadzający ograniczenia ze względu na rasę. W ówczesnym dyskursie publicznym nasiliły się natywistyczne akcenty antyimigracyjne. Napływu imigrantów z Europy nie regulowały początkowo formalne ograniczenia. Dopiero w 1917 roku wprowadzono test piśmienności, ale do 1924 roku wydano tylko 12 tysięcy odmów wjazdu z tego powodu. Lata 1921-1924 kończą okres liberalnego stosunku do cudzoziemców – wprowadzono kwoty migracyjne. Limit określony został na poziomie 3% liczby osób danej narodowości mieszkających w USA w 1910 roku. Z kolei we Francji pod koniec XIX wieku przebywało zaledwie 2,8% cudzoziemców. Francja nie postrzegała siebie jako kraju imigracyjnego i co ciekawe, literatura naukowa na ten temat pojawiła się tam dopiero w latach 70. XX wieku. W odróżnieniu od Stanów Zjednoczonych, gdzie dominowała imigracja indywidualna, migracje do Francji miały głównie charakter zorganizowany i odbywały się na podstawie umów międzypaństwowych. W okresie międzywojennym państwa, które wcześniej prowadziły liberalną politykę migracyjną, zaczęły ograniczać napływ imigrantów. Pojawiła się konieczność znalezienia nowych kierunków migracji, ale nawet takie kraje, jak Kanada czy Brazylia również zaczęły wprowadzać stopniowo pewne restrykcje. W Europie w tym okresie dominowały natomiast migracje w ramach umów międzypaństwowych.

W kolejnym wystąpieniu głos zabrała prof. Zofia Sokolewicz (Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UW), rozważając problem, jak się negocjuje narodowość. Według prelegentki negocjacje związane z narodowością dotyczą imigrantów i grup mniejszościowych. W 1954 roku Edmund Leach opublikował pracę *Political Systems of Highland Burma*, w której opisał między innymi zjawisko negacji i przechodzenia od jednej etniczności do drugiej. Tym samym wprowadził element dynamizacji w postrzeganiu społeczności etnicznych przez antropologów. Autorem innej ważnej koncepcji negocjowania etniczności jest Fredrik Barth. Pytanie o tożsamość indywidualną pojawia się w nowoczesności – jednostka negocjuje swoją tożsamość z otoczeniem, zaś „inność” może zostać odrzucona. W pracach teoretyków nowoczesności (Baumana, Giddensa) tożsamość jawi się jako zadanie. Z kolei według teorii uznania Charlesa Taylora – teoretyka i praktyka wielokulturowości w Kanadzie – tożsamość musi zostać uznana. Egzemplifikując omawiane kwestie, prof. Sokolewicz przytoczyła swoje obserwacje z badań nad mniejszościami narodowymi w Polsce, w tym przykład Ukraińców z Podlasia, uważanych za Białorusinów.

W dalszej części konferencji obradowano w dwóch równoległych panelach warsztatowych². Pierwszy poświęcony został zjawisku etniczności w badaniach nad mi-

² Przyjęta przez organizatorów formuła obrad w ramach równoległych paneli warsztatowych pozwala mi jedynie na zasygnalizowanie kwestii poruszanych w ramach pierwszego z nich, a szersze omówienie wystąpień w ramach drugiego, w którym uczestniczyłam.

gracjami. Wystąpienia w jego ramach dotyczyły polityki migracyjnej Federacji Rosyjskiej, polityki Wielkiej Brytanii wobec mniejszości etnicznych, sytuacji polskich imigrantów w Islandii oraz w Nowym Jorku. Drugi warsztat tematyczny poświęcony był problematyce obywatelstwa w kontekście polityki migracyjnej państwa. Przedstawiono tu między innymi wyniki badań terenowych wśród imigrantów. Ze szczególnym zainteresowaniem uczestników spotkało się wystąpienie Natalii Bloch, która na przykładzie sytuacji uchodźców tybetańskich w Indiach omówiła kwestię separacji jako strategii adaptacyjnej. Współcześni uchodźcy funkcjonują w świecie zorganizowanym na zasadzie państw narodowych i w związku z tym, jak sądzi się, ich głównym celem powinno być uzyskanie obywatelstwa. Założeniom tym przeczą postawy uchodźców tybetańskich w Indiach. Zdaniem prelegentki, nie należy demonizować kategorii separacji. Grupa, która wybiera taką strategię, nie funkcjonuje w społeczno-ekonomicznej próżni i musi wchodzić w interakcje ze społeczeństwem przyjmującym. W kolejnym wystąpieniu Gawel Walczak przedstawił rezultaty swoich obserwacji dotyczących *ecuavolei* w Madrycie, czyli odmiany piłki siatkowej popularnej wśród imigrantów z Ekwadoru. Zaznaczył między innymi, że dla władz miejskich mecze *ecuavolei* stanowiły okupację przestrzeni publicznej.

W programie popołudniowej części warsztatu poświęconego problemom etniczności w badaniach nad migracjami znalazły się wystąpienia dotyczące tożsamości narodowej i etnicznej autochtonicznych Ślązaków w kontekście doświadczeń migracyjnych młodych raciborzan; migracji Górali czadeckich z Bukowiny do Polski; tożsamości etnicznej Rusinów w Wojwodinie; odtwarzania się polsko-niemieckiego pogranicza kulturowego oraz rosyjskości w świadomości małżeństw polsko-rosyjskich.

Równoległy warsztat, kontynuujący rozważania nad obywatelstwem w kontekście polityki migracyjnej państwa, rozpoczęło wystąpienie Kamili Fijałkowskiej, która przedstawiła rezultaty swoich badań wśród Polaków w Niemczech. Badała kategorię polskich „migrantów niepełnych” w Niemczech i ich strategię migracyjną w kontekście rzeczywistości instytucjonalnej, posługując się metodą obserwacji uczestniczącej ukrytej. Jej zdaniem badani Polacy są osadzeni w mobilności (*settled in mobility* – M. Morokvasic). Główne pytania, jakie sobie postawiła, to: jakie strategię stosują migranci niepełni, funkcjonując w dwóch systemach migracyjnych na przestrzeni ostatnich dwóch dekad; dlaczego nie zmieniają się kraje emigracji; jakie są przyczyny trwałości zjawiska i jaka jest relacja między tradycją oraz kapitałem społecznym a skłonnością do migracji. Kolejne wystąpienie poświęcone zostało barierom przedsiębiorczości imigrantów w Polsce (Marcin Gońda). Wskazano tu przede wszystkim na ograniczone możliwości zakładania przedsiębiorstw przez cudzoziemców mających zezwolenie na pobyt czasowy, brak dostępu do pożyczek i kredytów bankowych, brak doradztwa biznesowego oraz brak wsparcia instytucjonalnego. Prelegent przybliżył uczestnikom cele i założenia projektu Best Form – Boosting Entrepreneurship Tools for Migrants³. Jest to międzynarodowy projekt, który zakłada transfer Społecznościowego Modelu Doradztwa Biznesowego (CBBA), opracowanego i wdrożonego w Wielkiej Brytanii w ramach programu Equal. Model

³ <http://www.spi.pt/bestform/> (20.03.2012).

ten zakłada oferowanie imigrantom doradztwa z zakresu przedsiębiorczości przez liderów ich społeczności. W kolejnym wystąpieniu Ewa Pogorzala starała się odpowiedzieć na pytanie, czy w kontekście polityki oświatowej państwa polskiego wobec uczniów o rodowodzie imigracyjnym i uchodźczym mówić możemy o modelu asymilacyjnym czy integracyjnym. Ostatnie dwa wystąpienia poświęcone zostały obywatelstwu jako wartości autotelicznej w świecie współczesnych migrantów (Joanna Janiszewska) oraz obywatelstwu w małżeństwach polsko-niemieckich w prawie niemieckim i polskim po roku 1945 (Aneta Popławska).

Obrady drugiego dnia konferencji rozpoczęło wystąpienie profesor Lindy Basch (National Council for Research on Women w Nowym Jorku), „A Global and Historical Perspective on the Transnational Migration Frame: Looking Toward the Future”. Prelegentka przedstawiła perspektywę transnarodowości. Koncepcja ta została rozwinięta w latach 90. XX wieku w amerykańskiej antropologii społecznej; na jej gruncie wypracowano ramy teoretyczne dla zrozumienia sytuacji tych migrantów, którzy prowadzą życie w dwóch państwach i utrzymują stałe relacje z państwem pochodzenia. Sytuacja ta dotyczy na przykład migracji cyrkulacyjnych.

W dalszej części konferencji obrady kontynuowano w ramach warsztatu „Transnational Migration and the State”. W ramach wystąpień poruszono między innymi problematykę sieci transnarodowych na przykładzie Filipin (Helena Patzer); sytuacji migracyjnej i problemów homogeniczności kulturowej na Jamajce (Łukasz Kaczmarek); doświadczeń macedońskich kobiet migrujących z całymi rodzinami do Włoch (Anna I. Zadrożna) oraz macedońskich migrantów zarobkowych (*pechalbari*) we Włoszech (Karolina Bielenin-Lenczowska). Inne referaty dotyczyły strategii osiedleńczych repatriantów z terenów byłego Związku Radzieckiego do Polski (Anna Piłat) oraz postrzegania imigrantów z Azji Centralnej w Federacji Rosyjskiej (Anna Cieslewska).

Jak wspomniano na wstępie, była to już piętnasta konferencja poświęcona migracjom zorganizowana przez Instytut Historii PAN oraz Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UW. Zaproponowana przez organizatorów formuła obrad warsztatowych sprzyjała pogłębionym i owocnym dyskusjom pomiędzy przedstawicielami wielu, często nawet odległych dyscyplin. Zgodnie z zapowiedzią organizatorów, inicjatywa ta będzie kontynuowana i w kolejnych latach będą organizowane interdyscyplinarne spotkania poświęcone problematyce migracji, łączące perspektywy różnych dyscyplin badawczych.

Ewa Pogorzala

OGÓLNOPOLSKIE „WARSZTATY DLA EKSPERTÓW ORGANIZACJI
POZARZĄDOWYCH W SPRAWIE KONWENCJI UNESCO O OCHRONIE
NIEMATERIALNEGO DZIEDZICTWA KULTUROWEGO Z 2003 ROKU”,
WARSZAWA, 18 CZERWCA 2012

Podczas 32 Sesji Konferencji Generalnej Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Oświaty, Nauki i Kultury (UNESCO), która odbyła się 17 października 2003

roku, została przyjęta Konwencja dotycząca ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Polska ratyfikowała Konwencję 16 sierpnia 2011 roku, stając się tym samym 135 państwem do niej przystępującym. Oznacza to, że Polska zobowiązuje się do zaprojektowania systemu ochrony treści zawartych w Konwencji, do których zaliczono: tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego; sztuki widowiskowe; zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne; wiedzę i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata oraz umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym. Opracowanie zasad wdrożenia Konwencji oraz systemu ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego w Polsce należy do Narodowego Instytutu Dziedzictwa. W paragrafie 15 Konwencji znajduje się zapis podkreślający ważną rolę, jaką w realizacji jej postulatów odgrywać mają wspólnoty lokalne i regionalne, w tym także grupy środowiskowe, stowarzyszenia i fundacje.

Polskie Towarzystwo Ludoznawcze wraz ze Stowarzyszeniem Twórców Ludowych zorganizowało 18 czerwca 2012 roku spotkanie środowisk pozarządowych, które patronatem objął Polski Komitet do spraw UNESCO oraz Narodowy Instytut Dziedzictwa. Z uwagi na fakt, iż było to pierwsze w Polsce spotkanie o zasięgu ogólnopolskim, jego nadrzędnym celem była integracja środowisk działających na rzecz ochrony, upowszechniania i dokumentowania niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Kolejne cele spotkania to: 1. przedstawienie informacji o bieżących działaniach podejmowanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Narodowy Instytut Dziedzictwa; 2. wyjaśnienie kwestii prawnych związanych z zapisami Konwencji oraz z jej „oddolnym” charakterem, ukierunkowanym na środowisko organizacji pozarządowych i wspólnot lokalnych; 3. wypracowanie przez ekspertów organizacji pozarządowych/praktyków wspólnego stanowiska w sprawie sposobów wdrażania Konwencji UNESCO z 2003 roku w Polsce.

Spotkanie odbyło się w siedzibie Instytutu Stosunków Międzynarodowych w Uniwersytecie Warszawskim. W imieniu współorganizatorów zgromadzonych gości powitali dr Hanna Schreiber (Instytut Stosunków Międzynarodowych), Waldemar Majcher (prezes Stowarzyszenia Twórców Ludowych) oraz dr Anna Weronika Brzezińska (przedstawicielka Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego), którzy przedstawili ogólne założenia warsztatów. W pierwszej części spotkania informacje o aktualnym etapie implementacji zapisów Konwencji UNESCO z 2003 roku w Polsce oraz projektowanym systemie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego przedstawili zaproszeni goście: prof. dr hab. Sławomir Ratajski – sekretarz Polskiego Komitetu do spraw UNESCO, Joanna Cicha – radca ministra w Departamencie Ochrony Zabytków przy Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Bartosz Skaldawski – zastępca dyrektora Narodowego Instytutu Dziedzictwa oraz prof. dr hab. Leszek Kolankiewicz – przewodniczący Zespołu Ekspertów powołanego przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Prof. Ratajski w swoim wystąpieniu zwrócił uwagę na konieczność właściwego rozumienia definicji niematerialnego dziedzictwa kulturowego, która pojawia się w dokumencie Konwencji. Wyjaśnił, co odróżnia niematerialne dziedzictwo kulturowe od innych zjawisk chronionych przez UNESCO. Argumentował, że pojęcie „ochrony” w swoim potocznym rozumieniu nie powinno być stosowane do

niematerialnego dziedzictwa kulturowego, ponieważ implikuje ono takie sensy, jak zachowanie, rewitalizacja, odtworzenie. Sensy te są sprzeczne z duchem Konwencji UNESCO z 2003 roku, co potwierdzają sami twórcy ludowi i społeczności lokalne. Prof. Ratajski stwierdził, że w rozumieniu niematerialnego dziedzictwa kulturowego istotne jest położenie nacisku na konkretne ekspresje i przejawy kulturowe oraz to, czy są one reprezentatywne dla danego regionu. Nie chodzi o to, by je ochraniać, ale wspierać ich żywotność, wzmacniać oraz pomóc w dalszym trwaniu. Takie zadanie stoi przed krajem wdrażającym Konwencję. Nie można również przenosić wytycznych stosowanych do ochrony zabytków materialnych na działania zmierzające do wyłonienia i wspierania niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Zabytki należą do przeszłości i wymagają ochrony. Natomiast niematerialne dziedzictwo kulturowe jest aktualne, jest to „żywa tkanka społeczna”, i dlatego podejmowane przez kraj działania mają przyczyniać się do jego upowszechnienia i zapewnienia możliwości jego trwania. Prof. Ratajski oświadczył, że Polski Komitet do spraw UNESCO proponuje specjalne rozwiązanie prawne w tej kwestii.

Z kolei pani Cicha zadeklarowała, że minister kultury i dziedzictwa narodowego rozstrzygnie kwestie prawne regulujące zasady tworzenia krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego (w Ministerstwie trwają prace nad szczegółowymi wytycznymi). Zwróciła także uwagę, że obecnie jedyną organizacją ekspercką rekomendowaną przy Komitecie UNESCO jest Polskie Towarzystwo Ludoznawcze. Organizacje pozarządowe powinny pełnić rolę ciała konsultatywnego w procesie implementacji Konwencji UNESCO z 2003 roku w Polsce. Podczas konferencji UNESCO w Paryżu zapadła decyzja, że w ciągu roku może być ocenianych 60 wniosków zgłaszanych przez państwa-strony Konwencji. W pierwszej kolejności będą brane pod uwagę wnioski państw-stron, które nie dokonały jeszcze wpisu na listę UNESCO, w drugiej oceniane będą propozycje niematerialnego dziedzictwa kulturowego o charakterze międzynarodowym. Pani Cicha poinformowała, że za dwa lata swoje kadencje w Międzynarodowym Komitecie do spraw Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego kończą Albania, Azerbejdżan oraz Czechy. Istnieje więc szansa dla Polski, by stać się członkiem Komitetu.

Zastępca dyrektora Narodowego Instytutu Dziedzictwa Bartosz Skaldawski stwierdził, że definicja niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymaga dookreślenia. Prace w tym zakresie zostały podjęte przez Zespół Ekspertów powołanych przy Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Zespół obradował do tej pory dwa razy, a w jego skład wchodzi: prof. dr hab. Michał Buchowski – prezes Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego oraz dyrektor Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, prof. dr hab. Leszek Kolankiewicz – dyrektor Instytutu Kultury Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego, prof. dr hab. Jerzy Adamowski – dyrektor Instytutu Kulturoznawstwa Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, prof. dr hab. Halina Karaś – kierownik Zakładu Historii Języka Polskiego i Dialektologii Uniwersytetu Warszawskiego, dr hab. Piotr Dahlig – kierownik Katedry Etnomuzykologii w Instytucie Muzykologii Uniwersytetu Warszawskiego, prof. dr hab. Jerzy Bartmiński z Instytutu Sławistyki Polskiej Akademii Nauk, Grzegorz Bral – współzałożyciel Teatru Pieśń Kozła oraz

współtwórca Brave Festival. Podkreślając konieczność przeprowadzenia procesu wdrażania Konwencji w Polsce, dyrektor Skaldowski uznał, że utrata niematerialnego dziedzictwa kulturowego przez społeczność lokalną jest *de facto* utratą tożsamości przez tę społeczność, a zagrożeniem dla niego są także procesy globalizacyjne. Zaznaczył, że niematerialne dziedzictwo kulturowe nie powinno być poddawane wartościowaniu. W procesie implementacji Konwencji w Polsce należy zapewnić maksymalne uczestnictwo grup lokalnych, przy zastrzeżeniu, że nie może ono zostać narzucone. Dodatkowo podejmowane przez państwo działania nie mogą szkodzić społecznościom lokalnym. Dyrektor Skaldowski przedstawił wyniki prac Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Program ma być realizowany na trzech poziomach przez odpowiednie instytucje: 1. poziom centralny (Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Narodowy Instytut Dziedzictwa); 2. poziom regionalny (urzędy marszałkowskie, terytorialne jednostki samorządowe, na przykład instytucje kultury, w tym muzea); 3. poziom lokalny (organizacje pozarządowe, grupy lokalne, liderzy, animatorzy kultury).

Tę część spotkania zakończyło wystąpienie, w którym prof. Kolankiewicz wskazał na istotną rolę naukowców (przede wszystkim antropologów kulturowych i lingwistów) w procesie wdrażania Konwencji w Polsce. Badania lingwistyczne George'a Dumézila, przyczyniające się do uratowania języków na Kaukazie, oraz postawa Claude'a Lévi-Straussa, zalecającego etnografom prowadzenie badań terenowych w tych miejscach świata, w których dziedzictwo kulturowe lokalnych grup jest zagrożone, mogą stać się inspiracją dla naukowców biorących udział w systemie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego w Polsce. Prof. Kolankiewicz podkreślał, że nader istotne jest również to, by o niematerialnym dziedzictwie kulturowym myśleć w kategoriach performatywnych. Niematerialne dziedzictwo kulturowe nie jest czymś, co można odtworzyć za pomocą odpowiednich zabiegów rewitalizacyjnych i rekonstrukcyjnych. Jest ono raczej stwarzane i wynajdywane przez jednostki i wspólnoty lokalne w codziennych interakcjach społeczno-kulturowych.

Druga część spotkania miała charakter warsztatowy. Uczestnicy reprezentujący środowisko pozarządowe zostali podzieleni na trzy grupy warsztatowe, które były prowadzone przez dr Schreiber, dr Brzezińską oraz dr Katarzynę Smyk. W warsztatach brali udział również przedstawiciele Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Każda z grup warsztatowych próbowała wypracować odpowiedzi na następujące pytania: Jak powinna wyglądać koordynacja działań na szczeblu regionalnym?; Na czym polegać mają działania organizacji pozarządowych w systemie wdrażania Konwencji i ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego?; W jaki sposób poszczególne organizacje pozarządowe mogłyby prowadzić działania edukacyjne na poziomie lokalnym?

Ostatnia część spotkania, podczas której przedstawiono wyniki dyskusji w każdej z trzech grup warsztatowych, miała charakter podsumowujący. W grupie pierwszej, moderowanej przez dr Schreiber, uczestnicy podkreślali, że ze względu na brak świadomości społecznej dotyczącej konieczności podjęcia działań zmierzających do ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego należałoby zainicjować odpowiednie strategie edukacyjne, między innymi poprzez zaangażowanie systemu szkolnictwa w szerzenie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego. Istotne okazały

się również kwestie związane z problemem promocji tej kultury. Uczestnicy warsztatów byli zgodni, że należy podjąć starania skierowane na promocję kultury tradycyjnej, którym będzie towarzyszyć krytyczna refleksja nad zjawiskiem utowarowienia kultury.

W grupie drugiej, moderowanej przez dr Brzezińską, przedstawiciele organizacji pozarządowych postulowali stworzenie sieci informacyjnej zapewniającej właściwy przepływ informacji pomiędzy instytucjami, organizacjami i jednostkami biorącymi udział w procesie implementacji Konwencji UNESCO z 2003 roku w Polsce. Istotnym punktem warsztatów w tej grupie była także dyskusja nad instytucjonalnym umocowaniem koordynatora regionalnego. Uczestnicy zastanawiali się nad tym, czy koordynatorem regionalnym powinna zostać jedna osoba czy też zespół ekspertów. Kolejny postulat brzmiał, by na Warsztaty II, które odbędą się 25 i 26 października 2012 roku w Lublinie zaprosić przedstawicieli Ministerstwa Edukacji Narodowej.

Reprezentanci organizacji pozarządowych obradujący w grupie trzeciej, moderowanej przez dr Smyk, wskazywali z kolei na konieczność uczestnictwa środowiska organizacji pozarządowych w procesie wdrażania Konwencji UNESCO na wszystkich trzech poziomach (centralnym, regionalnym i lokalnym). Krytykowano pomysł powołania koordynatorów regionalnych umocowanych w urzędach marszałkowskich, wskazując na ich potencjalne upolitycznienie. Postulowano także konieczność rozróżnienia zadań stojących przed koordynatorem regionalnym. Za tworzenie listy regionalnej odpowiedzialny miałby być zespół ekspertów wyłoniony drogą konkursową. Natomiast określenie systemu działań należałoby do osób zatrudnionych w regionalnych instytucjach kultury. Uczestnicy warsztatów postulowali dodatkowo wprowadzenie przedstawicieli organizacji pozarządowych do Zespołu Ekspertów przy Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

W podsumowaniu warsztatów głos zabrali także przedstawiciele Narodowego Instytutu Dziedzictwa, którzy zaprezentowali wytyczne dotyczące składania wniosków o wpis oraz procedury wpisywania elementów niematerialnego dziedzictwa kulturowego na krajową listę. Wkrótce powstanie także strona internetowa Narodowego Instytutu Dziedzictwa poświęcona przykładom tak zwanych dobrych praktyk z zakresu ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

W spotkaniu wzięło udział 56 przedstawicieli organizacji pozarządowych zainteresowanych realizacją postulatów Konwencji UNESCO, reprezentujących 35 organizacji (stowarzyszeń i fundacji). Polskie Towarzystwo Ludoznawcze reprezentowali członkowie z ośmiu oddziałów: Białegostoku (Karolina Radłowska i Urszula Wróblewska), Cieszyna (Kinga Czerwińska i Agnieszka Pieńczak), Łodzi (Xenia Modrzejewska-Mrozowska), Gdańska (Aleksandra Paprot), Lublina (Tomasz Rokosz, K. Smyk), Poznania (Anna W. Brzezińska, Katarzyna Linda, Jerzy Sierociuk, Małgorzata Wośńska), Torunia (Marta Domachowska) i Wrocławia (Olga Chojak, Michał Mokrzan).

Warsztaty w Warszawie były pierwszymi z cyklu planowanych spotkań organizowanych przez Polskie Towarzystwo Ludoznawcze i Stowarzyszenie Twórców Ludowych w porozumieniu z Narodowym Instytutem Dziedzictwa.

KONFERENCJA „STUTTHOF 2.0. PAMIĘĆ. TWÓRCZOŚĆ, EKSPRESJA”,
MUZEUM STUTTHOF W SZTUTOWIE, 10-11 MAJA 2012

Konferencja została zorganizowana przez Muzeum Stutthof, Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej (IEiAK) Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza oraz Instytut Filologii Angielskiej (IFA) UAM w Poznaniu. Była wydarzeniem towarzyszącym obchodom 67. rocznicy wyzwolenia KL Stutthof i 50. rocznicy założenia na jego terenie państwowego muzeum martyrologicznego. Honorowy patronat nad wydarzeniem objął minister kultury Bogdan Zdrojewski.

Badacze Zagłady stają przed niebywale trudnym zadaniem. Znajdują się bowiem w nieustannym zagrożeniu przechylenia szali łączącej relacje świadków i fakty historyczne, etykę i estetykę, na jedną ze stron. Niebezpieczeństwo niestosowności interwencji artystycznych i pułapka historycznej rekonstrukcji wyznaczają obecnie kierunki ścierania się dyskursów środowisk twórców i muzealników mierzących się z problematyką pamięci o Zagładzie. Celem konferencji „Stutthof 2.0.” było nie tylko postawienie pytania, jak wybrnąć z tego impasu, ale również wytyczenie kierunku, w jakim podążać powinna współpraca między jednymi a drugimi. Intencją organizatorów było przyjrzenie się różnym wyzwaniom współczesności, przed którymi stają artyści, muzealnicy i pracownicy akademicy. Zaproszeniem do wymiany spostrzeżeń były nie tylko interdyscyplinarne obrady, ale również dwie odrębne debaty, w których udział wzięli dyrektorzy państwowych muzeów i przedstawiciele środowisk artystycznych.

Konferencję otworzył Piotr Tarnowski, dyrektor Muzeum Stutthof w Sztutowie. Wykład plenarny „Współczesne miejsca pamięci w Polsce. Spojrzenie nie tylko w przeszłość”, wprowadzający w tematykę konferencji wygłosił dr Marcin Zaborski z Katedry Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej SWPS w Warszawie, wskazując nowe perspektywy rozwoju muzeów martyrologicznych.

Pierwszą sesję, której ramy tematyczne wyznaczał problem tworzenia narracji i obiektów muzealnych dla różnych grup odbiorców otworzyła dr hab. Małgorzata Fabiszak z IFA UAM w Poznaniu. Magdalena Kruk-Kuchcińska i Anna Wickiewicz z Centralnego Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach-Opolu zaprezentowały w swoim referacie najnowszy projekt wystawienniczo-edukacyjny oparty o biografie wziętych w niewolę oficerów. Sprowadzenie narracji muzealnej do pojedynczych relacji biograficznych, zdaniem prelegentek, ułatwia jej odbiór i niweluje dystans budowany przez narracje całościowe. Referat wygłoszony przez Alicję Wójcik z Sekcji Programowej Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau (PMAB) dotyczył dostosowywania infrastruktury muzealnej do potrzeb osób niepełnosprawnych, a przede wszystkim zmian w projektowaniu wystaw i ich prezentowaniu osobom z niepełnosprawnością intelektualną. W trzecim wystąpieniu, Małgorzata Mrozek z Instytutu Psychologii UAM zaryzykowała tezę, że w muzeach znajdujących się w przestrzeniach byłych obozów koncentracyjnych i zagłady konieczne jest odwołanie się do bodźców sensorycznych, takich jak, między innymi, zapach.

Sesję plakatową otworzył poster dr Anny W. Brzezińskiej z IEiAK UAM, która analizując wpisy w kronice muzealnej Stutthofu udowodniła, że źródło zastane tego typu jest wartościowym i inspirującym narzędziem badawczym dla antropologa i muzealnika, gdyż stanowi zbiór spontanicznych komunikatów kulturowych pozostawianych przez zwiedzających. Mikołaj Smykowski z IEiAK UAM podjął się natomiast refleksji nad wykorzystywaniem przedmiotów poobozowych przez ludność zamieszkującą okolice byłego obozu koncentracyjnego. Poster Tomasza Michalika z IFA UAM dotyczył etyki i estetyki tworzenia gier dotyczących Zagłady i ich waloru edukacyjnego, a Maria Wąchała z Działu Historii i Sztuki Krakowa Nowoczesnego Muzeum Historycznego Miasta Krakowa podkreśliła rolę oddolnego pisania historii i wykorzystywania mikrohistorii w projektowaniu wystaw martyrologicznych. Plakat Anny Wolskiej z Działu Zarządzania Inwestycjami Muzeum Gross-Rosen w Rogoźnicy ukazał sposoby współpracy między różnymi podmiotami współtworzącymi spójny krajobraz tanatoturystyczny Dolnego Śląska, a plakat Karoliny Zielazek-Szeskiej, z Instytutu Historii UAM, dotyczył tego, w jaki sposób rekonstrukcja i tworzenie wystawy staje się performansem wpływającym na doświadczenie i opisywanie historii.

Sesję dotyczącą roli, jaką powinny pełnić muzea martyrologiczne i miejsca pamięci w edukacji oraz kształtowaniu tożsamości i pamięci zbiorowej, otworzył Piotr Tarnowski. Ewa Matlak z Sekcji Programowej PMAB ukazała poprzez pryzmat działalności Międzynarodowego Centrum Edukacji o Auschwitz i Holokauście istotną rolę szkoleń z zakresu metodyki nauczania prowadzonych w tym miejscu pamięci dla „edukatorów Zagłady”. Marcin Owsiański z Działu Oświatowego Muzeum Stutthof w Sztutowie wskazał w swoim wystąpieniu na funkcję, jaką to muzeum pełni w kształtowaniu wiedzy i świadomości wspólnoty lokalnej. Natomiast Kamila Gieba z Instytutu Filologii Polskiej UZ zaprezentowała formy mitologizacji zbiorowej pamięci w literaturze i filmach o jenieckich obozach w Żaganiu. W kolejnym referacie, dr Alicja Zbierchowska z Instytutu Pedagogiki UG przybliżyła założenia projektu badawczego „Tożsamość i lokalność. Pohulanka (1946): Gdańszczan budowanie na niepamięci” prowadzonego w latach 2009-2011, ukazując jak za pomocą technik zaczerpniętych z animacji kulturowej można przywrócić społecznej pamięci istotne wydarzenia z historii regionu. Kornelia Kajda z Instytutu Prahistorii UAM przedstawiła współczesny konflikt na tle pamięci: zapominanie o miejscach nazistowskich kaźni oraz „eksplozję pamięci”, objawiającą się w stawianiu nowych pomników. Sesję zamknął referat wygłoszony przez Tomasza Rawskiego, socjologa i sławistę z UW, który za pomocą analizy dyskursu prowadzonego przez władze chorwackie między 2003 a 2011 rokiem, prześledził szereg praktyk komemoratywnych dotyczących wydarzeń II wojny światowej w Chorwacji.

Sesję poświęconą reprezentacji obozów koncentracyjnych i obozów zagłady w sztuce i dyskursie publicznym poprowadziła dr hab. Anna Ziębińska-Witek z Zakładu Kultury i Historii Żydów UMCS. W pierwszym wystąpieniu Andrzej Pakuła z Międzywydziałowych Indywidualnych Studiów Humanistycznych (MISH) UW podjął się analizy spektakli Krzysztofa Warlikowskiego, wskazując na wyczerpanie

formuły nowatorskiego niegdyś języka teatralnego reżysera oraz potrzebę poszukiwania nowych estetyk reprezentacji Zagłady w teatrze. Jacek Małczyński z Instytutu Kulturoznawstwa UW r zwrócił uwagę na rolę przyrody w konstruowaniu miejsc pamięci. Analizując fotografie i kadry filmowe (prace Mirosława Bałki oraz Magdaleny Hueckel i Tomasza Śliwińskiego), skupił się na powtórnej kolonizacji terenów byłych obozów przez roślinność i zwierzęta. Celem wystąpienia Katarzyny Bojarskiej z Instytutu Badań Literackich PAN w Warszawie było natomiast postawienie pytania, czy przestrzenie muzeów ulokowanych na terenach byłych obozów koncentracyjnych i zagłady są przestrzeniami przekazu pamięci i tworzenia reprezentacji, czy są raczej (lub być powinny) polem spotkania ze sztuką wywołującą empatyczne doświadczenie. Prezentacji towarzyszył pokaz wideo-instalacji Artura Żmijewskiego „Berek”. W kolejnym referacie, Konrad Matyjaszek z University of Edinburgh postawił tezę, że fotografia jako medium pamięci umożliwia rekonstrukcję doświadczenia traumy poprzez fizyczne doświadczenie miejsca, w którym ona powstaje. Dr hab. Izabela Kowalczyk z WSNHiD w Poznaniu ukazała niebezpieczeństwa popadania w egzaltację przeszłością i utrwalania traumy przez nadmierną eksploatację estetyki grozy. Ostatni referat w tej sesji wygłoszony przez Pawła Sawickiego z Sekcji Wizerunku i Komunikacji PMAB, dotyczył szans i zagrożeń obecności i działalności muzeów martyrologicznych w przestrzeni wirtualnej.

Drugi dzień konferencji rozpoczął wykład plenarny dr hab. Anny Ziębińskiej-Witek: „Estetyki reprezentacji śmierci w ekspozycjach historycznych”, dotyczący rozmaitych form estetycznych przedstawiania śmierci oraz etyki uobecnienia.

Sesję na temat muzeów martyrologicznych w kontekście międzynarodowym poprowadziła dr Anna Ziółkowska, dyrektor Muzeum Martyrologicznego w Żabikowie. Referat dr. Piotra M.A. Cywińskiego, dyrektora PMAB, dotyczył symbolicznej roli, jaką figura Auschwitz pełni w budowaniu międzynarodowego dyskursu pamięci o Holocauście. Dr Magdalena Sacha z Katedry Kulturoznawstwa UG zajęła się problemem nakładania się rozmaitych czynników towarzyszących specyficznemu procesowi komunikacji – obcowaniu z wystawą. Krystyna Zamorska z Southern Connecticut State University wzięła natomiast na warsztat amerykańską literaturę oraz prasę codzienną, wskazując na braki metodologiczne w procesie przekazywania wiedzy o Zagładzie pokoleniu młodych Amerykanów. Z kolei Małgorzata Wosińska z IEiAK UAM ukazała trudności w zarządzaniu pamięcią o ludobójstwie w Rwandzie oraz kwestie związane z konserwacją ciał oraz przedmiotów należących do ofiar. Zwróciła również uwagę na problem przywłaszczania sobie przez pokolenie ocalałe z rwan dyjskiego genocydu fragmentów dominującego globalnie dyskursu o Szoah. Ewa Bąbol z Działu Edukacji Państwowego Muzeum na Majdanku podjęła próbę odpowiedzi na pytania dotyczące atrakcyjności ekspozycji znajdujących się na Majdanku dla zwiedzających je Polaków i Niemców oraz oceny skuteczności metod nauczania przedstawicieli różnych narodowości w miejscu pamięci. W ostatnim w tej sesji wystąpieniu Magdalena Urbaniak i Magdalena Luranc z Centrum Edukacji PMAB zaprezentowały wyniki badań dotyczących zróżnicowania narodowego i etnicznego osób zwiedzających Muzeum Auschwitz-Birkenau.

Pierwszą z debat poprowadził Andrzej Pakuła z MISH UW. Pytania zadawane przez prowadzącego oscylowały wokół wątków związanych z estetyzacją przeszłości, kategorią stosowności przedstawiania śmierci oraz odpowiedzialnością sztuki wobec ofiar Zagłady. Wśród zaproszonych gości znaleźli się: prof. Grzegorz Klaman z ASP w Gdańsku, znany między innymi z instalacji parafrazującej napis nad bramą obozową w Auschwitz („Kunst macht frei”), dr hab. Izabela Kowalczyk z WSNHiD w Poznaniu – krytyk sztuki i autorka prac poświęconych współczesnej sztuce krytycznej, Wanda Swajda – absolwentka ASP w Gdańsku, autorka pracy „Okna czasu” prezentowanej w ekspozycji Muzeum Stutthof w Sztutowie oraz Ewa Łowżył – absolwentka UA w Poznaniu, fotografka, autorka pracy „Plemiona”. Debacie towarzyszyła prezentacja działań artystycznych prowadzonych przez prof. Janusza Marciniaka z UAM w przestrzeni dawnej poznańskiej synagogi.

Drugą debatę poprowadził Marek Zając, sekretarz Międzynarodowej Rady Oświęcimskiej, prowokując uczestników dyskusji celnymi pytaniami o przyszłość muzeów martyrologicznych. W odpowiedzi na pytania o nowe kierunki rozwoju miejsc pamięci, istotną rolę sztuki krytycznej w tworzeniu współczesnych reprezentacji Zagłady oraz budowaniu dyskursu pamięci o wydarzeniach Holocaustu wskazała podsekretarz stanu w Ministerstwie Kultury, prof. dr hab. Małgorzata Omilianowska, przywołując między innymi przykład wideoinstalacji Artura Żmijewskiego „Berek”, którego ostatnie kadry rozgrywają się, *nota bene*, w komorze gazowej Stutthofu. Odmienne stanowisko w debacie zajął dr Piotr M.A. Cywiński, dyrektor PMAB, kładąc szczególny nacisk na funkcję, jaką w upamiętnieniu Zagłady pełni rekonstrukcja i kategoria „autentyzmu”. Grzegorz Plewik, zastępca dyrektora Państwowego Muzeum na Majdanku przekonywał natomiast, że obie perspektywy można ze sobą pogodzić – jako przykład podał założenie pomnikowe powstałe w Bełżcu. Piotr Tarnowski wskazał z kolei na potrzebę konfrontacji faktów historycznych z relacjami ocalałych i podkreślił walory edukacyjne przekazu międzypokoleniowego (projekt-wystawa „Świadkowie Generacji”).

Debaty, mimo iż ujawniły odmienne stanowiska w kwestii projektowania przestrzeni wystawienniczych w muzeach martyrologicznych, pokazały, że porozumienie między estetyzacją przeszłości, edukacją w miejscu pamięci i rekonstrukcją historyczną jest możliwe. Otwarte pozostało jednak pytanie o to, które z powyższych podejść spełni kluczową rolę w sprostaniu oczekiwaniom poszczególnych grup odbiorców: świadków, turystów czy rodzin ofiar.

Konferencja „Stutthof 2.0” ukazała, jak ważne i inspirujące jest zderzenie środowisk akademickich, artystycznych i muzealnych oraz jak niezbędna jest interdyscyplinarna dyskusja nad zagadnieniami związanymi z tworzeniem nowych reprezentacji przeszłości i nauczaniem o Zagładzie. Pierwszym z efektów tejże dyskusji będzie dwujęzyczna publikacja planowana na rok 2013.

KONFERENCJA „AKTUÁLNE OTÁZKY ETNOLÓGIE, KULTUROLÓGIE A TURIZMU II”, NITRA, 23 MAJA 2012

Na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Konstantyna Filozofa w Nitrze na Słowacji odbyła się Międzynarodowa Studencka Konferencja Naukowa, w której brali udział studenci i doktoranci Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu. Wspólne spotkania naukowe studentów i doktorantów Uniwersytetu w Nitrze i UAM stają się już tradycją. Dzięki współpracy nawiązanej między prof. Jaroslavem Čukanem a prof. Waldemarem Kuligowskim zorganizowano pierwszą wspólną konferencję w maju 2010 roku w Nitrze. W roku 2011 słowaccy koledzy przyjechali do Poznania na drugą, wspólną konferencję zatytułowaną „Etnologia wobec problemów wielokulturowości i regionalizmu”. W tym roku spotkaliśmy się po raz trzeci, znów w Nitrze. Poznański Instytut reprezentowało sześć osób, studentów i doktorantów, wszyscy z referatami; spotkanie zakończyło krótkie wystąpienie prof. Kuligowskiego.

Obrady przebiegały w trzech blokach. W pierwszym Michała Dubska zajęła się tematem wykorzystania dziedzictwa kulturowego w tworzeniu i realizacji projektów rozwojowych mikroregionu Tribečsko, natomiast Rafał Kleśta-Nawrocki przedstawił Festiwal Smaku w Grucznie. Pokazał, jak lokalne spotkania z regionalną kuchnią i wytwarzaniem produktów spożywczych wpisują się w szersze zainteresowanie tematyką kulinarną i działania ruchu Slow Food. Dagmara Bacová zaprezentowała referat dotyczący emigrantek słowackich żyjących w mieszanych małżeństwach w Londynie. Analizowała, jak ta sytuacja wpływa na podział ról w małżeństwie, na procesy emancypacyjne kobiet i gotowość do zmiany stylu życia. Prezentacja Mariusza Kani omawiała problemy płci, stosunków władzy i nacjonalizmu w Myanmarze i ukazywała, jaką rolę w ich kreowaniu mają założenia teoretyczne i praktykowanie buddyzmu. Marián Žabenský przedstawił ciekawą metodę badania krajobrazu kulturowego za pomocą temporalnej analizy warstw oraz analizy map, umożliwiającą również prognozowanie zmian w krajobrazie. W ostatnim wystąpieniu Magdalena Bara-Kłusek pokazała, na podstawie badań przeprowadzonych w grupie poznańskich przedstawicieli ruchu zwanego freeganizmem, jak wygląda jeden ze sposobów praktycznych działań przeciw powszechnemu konsumpcjonizmowi.

W drugim bloku Kinga Rudowik zajęła się podstawowymi założeniami Open Access jako nowego, otwartego modelu komunikacji naukowej oraz przedstawiła go na przykładzie polskich stron internetowych dotyczących etnologii i antropologii kulturowej. Następnie Anna Kasanová omówiła społeczne konsekwencje transformacji nowoczesnego społeczeństwa o charakterze miejskim oraz zmieniające się rozumienie terminu „ziemiaństwo”. Na koniec Katarzyna Buczma pokazała, jak wygląda świat tancerzy erotycznych na przykładzie pierwszego w Polsce profesjonalnego zespołu tego typu. Omówiła sposoby promocji zespołu, zakres świadczonych przez zespół usług oraz zasady etyczne funkcjonujące w grupie.

W trzecim, ostatnim bloku, Ewa Zys zajęła się znakami i symbolami towarzyszącymi współczesnej pielgrzymce do grobu św. Jakuba w Santiago de Compostela, a Norbert Krištof pokazał, jak można zaprezentować elementy dziedzictwa kulturowego w postaci i przestrzeni cyfrowej. Tomas Kučirek natomiast omówił wzajemne wpływy i oddziaływania masowej turystyki i systemów gospodarczo-politycznych w krajach Bliskiego Wschodu.

Jak widać, zakres tematyczny referatów był bardzo szeroki, zróżnicowany był też ich poziom merytoryczny. Uczestnicy obrad przedstawili w wystąpieniach zarówno problematykę prowadzonych przez siebie badań, projekty i ich realizacje, jak i teoretyczne aspekty tych badań i ich interpretacji. Taka wymiana doświadczeń była dla wszystkich bardzo cenna. Warto dodać, że organizatorzy zaplanowali wydanie pokonferencyjnej publikacji.

Na zakończenie konferencji prof. Kuligowski zaprezentował zebrany krótki film z pierwszego spotkania naukowego w Nitrze w 2010 roku, a po podzieleniu się wspomnieniami zajął się analizą stereotypowego wizerunku Słowacji i Słowaków w Polsce, na podstawie badań przeprowadzonych wśród studentów ostatnich lat studiów etnologicznych w Poznaniu. Trzeba przyznać, że nasza wiedza o bliskich sąsiadach nie jest zbyt bogata, dlatego właśnie takie spotkania, jak to w Nitrze, są bardzo wartościowe. Miejmy nadzieję, że przyczynią się one do lepszego wzajemnego poznania, a to doprowadzi do przełamywania stereotypów.

Po zakończeniu spotkania naukowego mieliśmy jeszcze czas na zwiedzanie Nitry, po czym gospodarze zabrali nas do winiarskiej wioski Sebechleby.

Ewa Zys

PRZEGLĄD FILMÓW ETNOLOGICZNYCH, ŁÓDŹ, 29-30 MARCA 2011

Przeglądy filmów etnologicznych (etnograficznych) są organizowane w Łodzi od wielu lat. Wpisują się w nurt wydarzeń kulturalnych „Łodzi filmowej”, dowodząc, że środowisko etnograficzne również i w tej dziedzinie ma coś do zaoferowania. Jednocześnie przeglądom zawsze towarzyszyły wzmoczone dyskusje, których uczestnicy – komentując prezentowane obrazy, wyrażając własne opinie, polemizując z twórcami – starali się odpowiedzieć na pytania: czym jest film etnologiczny, jaka jest jego specyfika, kondycja, przyszłość?

Gospodarzem przeglądu, który odbył się w 2011 roku, był tradycyjnie Łódzki Dom Kultury (ŁDK). Działający w jego strukturze Ośrodek Regionalny, w swoim zasadniczym składzie (Danuta Wachowska, Izabela Majchrowska i Andrzej Białkowski), wziął na siebie główny ciężar organizacyjny przedsięwzięcia. Pozostali współorganizatorzy przeglądu to: Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Łódzkiego (IEiAK UŁ), Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi

(MAiE), Polskie Towarzystwo Ludoznawcze Oddział w Łodzi (PTL) oraz Studenckie Koło Naukowe Etnologów Uniwersytetu Łódzkiego (SKNE).

Gości przywitał dyrektor ŁDK Zbigniew Ołubek. Zabrała także głos dr Noemi Modnicka – zastępca dyrektora IEiAK UŁ ds. dydaktycznych, podkreślając między innymi walory współpracy międzyinstytucjonalnej. Z kolei Aleksandra Depczyńska z koła naukowego zachęciła studentów do dzielenia się swoimi refleksjami na temat rozpoczynającego się przeglądu, obiecując wykorzystanie powstałych z tej inspiracji tekstów.

Podczas dwóch dni imprezy, w czterech sesjach, zaprezentowano dwadzieścia pięć obrazów. Większość z nich to produkcje nowe, powstałe na przestrzeni ostatnich kilku lat. Autorami filmów – oprócz nielicznych indywidualnych twórców – byli przedstawiciele różnych instytucji. Reprezentowali muzea, stowarzyszenia i ośrodki kultury. Ponadto, w ramach przeglądu, odbyła się retrospektywa dzieł reżysera Andrzeja Różyckiego. Pokazano tu obrazy: *Nieskończoność dalekich dróg. Podszuchana i podpatrzona Zofia Rydet anno domini 1989* (1989); *Kalwaria Marii Wnęk* (1988); *Bracia* (1984); *Wojciech Oleksy* (1984). Gościem specjalnym przeglądu był Andrzej Bieńkowski. Widzowie mieli możliwość obejrzenia dwóch filmów tego twórcy: *Ostatni wiejszy muzykanci* oraz *Muzyka żydowska w pamięci wiejskich muzykantów*.

Brak tematu wiodącego przeglądu zdecydował o wielotematyczności nadesłanych filmów. Różnorodność zjawisk kulturowych, które realizatorzy uznali za godne filmowego zapisu, zdecydowała o podziale tematycznym. Prezentowane obrazy zostały poświęcone folklorowi muzycznemu, tradycyjnym obrzędom, rzemiosłom, kulturze mniejszości narodowych i etnicznych oraz ludom pozaeuropejskim.

Nie miejsce tu na streszczenia i recenzje poszczególnych filmów. Ich wykaz, w kolejności, w jakiej były prezentowane, znajduje się na końcu omówienia. Godne uwagi wydają się główne kierunki dyskusji. Pytano autorów filmów o warunki pracy, okoliczności wyboru tematów, rozmaite szczegóły zarówno merytoryczne, jak i techniczne. W dyskusjach brali udział między innymi dr Beata Wasilewska-Klamka, dr Marcin Piotrowski, dr Paweł Schmidt z IEiAK UŁ, dr Przemysław Owczarek z MAiE, studenci i – rzecz jasna – sami twórcy. Spośród tych ostatnich szczególnie aktywny był Andrzej Bieńkowski, który charyzmatycznie opowiadał o swoich artystyczno-naukowych doświadczeniach i naświetlał sylwetki bohaterów swoich filmów.

Otwarty charakter spotkań sprzyjał też wyrażaniu opinii krytycznych pod adresem niektórych realizatorów. Mówiono, że zbyt mało podejmuje się tematów współczesnych, że brakuje obrazu dzisiejszych wsi i miast, a etnografowie niechętnie przedzierają się z kamerą do współczesnych mikrośrodków, subkultur itp. Wprawdzie model zapisu rekonstrukcji obrzędów odchodzi w przeszłość, jednak wciąż chętnie dokumentuje się rozmaite tradycje i wątki ludowe w ich licznych odsłonach. Realizatorzy (głównie muzealnicy) twierdzili, że instytucje, które reprezentują, mają określone misje i cele statutowe, stąd taka a nie inna problematyka. Nie obyło się bez uwag czysto warsztatowych (np. jednemu z realizatorów wypomniano zbytnią oszczędność w operowaniu kamerą), co z kolei prowadziło momentami do intensywnych polemik.

Dyskusja skupiała się generalnie wokół dwóch nienowych, jednak wciąż aktualnych kwestii: jak zdefiniować film etnologiczny? oraz: ile ma być w tak nazwanym filmie sztuki?

Próbując dookreślić specyfikę filmu etnologicznego, przywoływano między innymi wnioski teoretyków – Sławomira Sikory i Zbigniewa Benedyktowicza. Prof. Ewa Nowina-Sroczyńska (IEiAK UŁ), w trakcie rozmowy z Andrzejem Różyckim, zwróciła uwagę, że w gąszczu teoretycznych dociekań warto przywrócić się humanistycznej koncepcji, w ramach której zdefiniować można film etnologiczny jako twór nie krzywdzący w żaden sposób przedstawianego bohatera.

Antropologia kulturowa ma ambicje, by ogarniać swą refleksją coraz rozleglejsze obszary ludzkiej aktywności i doświadczenia, sięgając przy tym po konwencje narracyjne, które jeszcze dwadzieścia, trzydzieści lat temu były obce dyskursowi naukowemu w humanistyce. Wziąwszy pod uwagę zmiany na gruncie dyscypliny akademickiej (ściślej rzecz biorąc zmiany w obszarze tematu i tekstu antropologicznego), można dojść do wniosku, że wyłuskanie filmu etnologicznego spośród poświęconych człowiekowi produkcji dokumentalnych, reportażowych oraz tych posiadających formę zapisu, staje się coraz trudniejsze. Można tu przywołać opinię Sławomira Sikory, który w jednym z esejów pisał: „Jeśli film antropologiczny ma dziś rację bytu, to na pewno nie może się sprowadzać do jednego modelu” (Sikora 2004: 14).

W ramach polemik zastanawiano się również, jak dalece film etnologiczny ma być wizją autora. Czy i w jakim stopniu można „ufikcyjnić rzeczywistość”? Jako komentarz do tych fragmentów dyskusji zacytujmy wypowiedź Eliota Weinbergera, który ironicznie komentując zamiłowanie filmowców etnograficznych do realizmu, porównał ich do swoistego plemienia. Jego członkowie, jak twierdzi amerykański krytyk i publicysta:

oddają cześć przerażającemu bóstwu zwanemu Rzeczywistością, którego odwiecznym wrogiem jest zła siostra bliźniaczka, Sztuka. Wierzą, że aby zachować czujność przed owym złem, trzeba poświęcić się zestawowi praktyk zwanych Nauką (...). Wzajemnie oskarżają się, że są sekretnymi czcicielami Sztuki; największą obelgą w ich języku jest epitet „esteta” (za: Sikora 2004: 5).

Prof. Ewa Nowina-Sroczyńska i dr Krystyna Piątkowska (IEiAK UŁ) podkreślały, że film jest sztuką. Twórca musi mieć tego świadomość, pogodzić się z tym i umieć z tego korzystać. Istnieją jednak wymogi warsztatowe, którym należy sprostać. Film musi posiadać formę, aby był wiarygodny. Większość dyskutantów wydawała się dostrzegać, że to, co określane jest jako „surowy zapis” również jest kreacją. To autor decyduje ostatecznie, gdzie umieścić kamerę, a sama jego (autora) i jej (kamery) obecność zawsze jest ingerencją w rzeczywistość, którą zapisuje.

Formuła przeglądu była komentowana na bieżąco zarówno autokrytycznie przez samych organizatorów, jak i podczas rozmów prowadzonych przez widzów w holach i korytarzach Łódzkiego Domu Kultury. W oparciu o treść tych komentarzy rodzi się szereg wypunktowanych niżej pytań-postulatów.

1. Czy przegląd powinien posiadać charakter medialnego *eventu*? Mógłby przyciągnąć publiczność za sprawą obecności znanego reżysera lub aktora. Pojawia się jednak kolejne pytanie – czy o frekwencję chodzi w przypadku tego typu imprez, i czy wówczas byłoby miejsce na merytoryczną dyskusję w środowisku etnologów?;

2. Powinno się organizować równoległe spotkania o charakterze warsztatowym, podczas których wszyscy chętni mogliby wysłuchać, co mistrzowie mają do powiedzenia. Spotkania z Andrzejem Różyckim dowiodły, że od nestorów można się wciąż wiele nauczyć. Na grunt takiego osobnego spotkania przeniesiono by zarówno dyskusję dotyczącą zagadnień techniczno-warsztatowych, jak i debatę na temat prezentowanych filmów;

3. Jeden dzień przeglądu mógłby posiadać charakter konferencji. Tu z kolei teoretycy podjęliby złożone kwestie definicyjne;

4. Warto stworzyć platformę (osobną część przeglądu), w ramach której odbyłaby się prezentacja osiągnięć środowiska studenckiego. Swoista konfrontacja wizji filmu etnologicznego, tematów i sposobów realizacji proponowanej przez studentów z tą „instytucjonalną”, byłaby niewątpliwie ciekawa i inspirująca. Zmobilizowanie środowiska studenckiego do udziału w przeglądzie mogłoby zachęcić do działań także tych, którzy nie tworzyli wcześniej filmów. Zatem zaistniałaby szansa ujawnienia talentów.

Realizacja wszystkich tych postulatów w ramach dwudniowego przeglądu byłaby z całą pewnością kłopotliwa. Próba odniesienia się do powyższych kwestii może jednak w przyszłości ułatwić organizatorom tego typu imprez przyjęcie takiej formuły, która okaże się zarówno owocna merytorycznie, jak i atrakcyjna wydarzeniowo.

W trakcie przeglądu znakomicie spisali się młodzi ludzie ze Studenckiego Koła Naukowego Etnologów Uniwersytetu Łódzkiego. Punkt informacyjny, który obsługiwali, stał się swoistym forum wymiany poglądów i spostrzeżeń „na gorąco” po kolejnych pokazach. Był on również miejscem, w którym mogli podzielić się spostrzeżeniami ci, którzy nie mieli śmiałości lub nie zdążyli zabrać głosu w Dużym Kinie, gdzie odbywały się projekcje i dyskusje.

W ramach imprezy przyznano dwie nagrody. Pierwszą z nich była nagroda publiczności. Najwięcej głosów uzyskał film *Amrar i Grioci. O szaleństwach pewnego etnologa* (47', autorzy/realizatorzy: Władysław Rybiński, Urszula Murasiewicz, Warszawa).

Niezależnie od nagrody publiczności, przyznano nagrodę organizatorów. W Komitecie organizacyjnym zasiadali – oprócz wspomnianych pracowników Ośrodka Regionalnego ŁDK – dr Anna Nadolska-Styczyńska, dr Damian Kasprzyk (PTL), dr Alicja Woźniak (MAiE) oraz dr Rober Dzieścielski (IEiAK UŁ). Również ta nagroda trafiła do rąk twórców filmu *Amrar i Grioci*.

Nagrodzony film to relacja z kolejnych etapów podróży Adama Rybińskiego do północnej Afryki. Obraz podejmuje zagadnienie kondycji badacza w kontekście rozmaitych obiektywnych i subiektywnych problemów wynikających z prowadzenia badań w realiach afrykańskich. Ukazuje trud etnografa związany z koniecznością pokonania sporych odległości, uporania się z procedurami administracyjnymi, funkcjonowania w nieprzyjaznych dla Europejczyków strefach klimatycznych. Śmiało

porusza kwestie osobiste, a nawet w pewnym stopniu intymne, jak choćby te wynikające z wieku badacza. Jednocześnie obraz udowadnia, że etnograf to „człowiek szczęśliwy” i spełniający się w swoim zawodzie, o ile wykonuje go z pasją i uporem, okazując jednocześnie życzliwość i szacunek w stosunku do badanej kultury. Film posiada walor metodologiczny, gdyż mówi o przygotowaniu badań i strategii ich prowadzenia. Zaznaczona jest rola „przewodnika”, ukazane są etapy nawiązywania kontaktu z tubylcami, sposób prowadzenia rozmów, wywiadów itp. Pośrednio film podejmuje także zagadnienia etyki naukowej w sytuacji, gdy etnograf zdobył już szacunek i autorytet w badanej przez niego społeczności. Istotna staje się kwestia zaangażowania w sprawę transmisji tradycji badanego ludu (idea muzeum tuareckiego i rola nieoficjalnego „ambasadora” Tuaregów). Mimo ukazania tych zagadnień jako naczelnych, film nie traci także waloru dokumentu na temat Tuaregów. Poznajemy warunki życia tego ludu, jego folklor i główne mechanizmy kształtujące jego kulturę. Film został sprawnie nakręcony. Kolejne sekwencje wyprawy bohatera pojawiają się z częstotliwością pozwalającą uniknąć dłużyzn, dzięki temu obraz jest również przyjemny w odbiorze.

Ideą spotkania było zapewnienie właściwych warunków prezentacji nadesłanych filmów, umożliwienie dyskusji z udziałem twórców, naukowców, muzealników, studentów oraz zaproszonych gości. Przegląd w 2011 roku, podobnie jak poprzednie, przekształcił się w żywe spotkanie osób zainteresowanych filmem etnologicznym.

Damian Kasprzyk

LITERATURA

- Sikora S.
2004 *Film antropologiczny – antropologia filmu*, „Kwartalnik Filmowy” 47-48, s. 5-17.

FILMY PREZENTOWANE W RAMACH PRZEGLĄDU

Dawno temu w Gapininie (11') – autorzy/realizatorzy: Jan Siempiński (Opoczyńskie Stowarzyszenie Przyjaciół Kultury Regionalnej w Opocznie);

Ocepiny (8') – autorzy/realizatorzy: Jan Siempiński (Opoczyńskie Stowarzyszenie Przyjaciół Kultury Regionalnej w Opocznie);

Skrzynia (7') – autorzy/realizatorzy: Jan Siempiński (Opoczyńskie Stowarzyszenie Przyjaciół Kultury Regionalnej w Opocznie);

Na Izydora (15') – autorzy/realizatorzy: Andrzej Paradowski (Opoczyńskie Stowarzyszenie Przyjaciół Kultury Regionalnej w Opocznie);

Kujawskie sypanie piaskiem (28') – autorzy/realizatorzy: Elżbieta Barszcz, Maciej Cuske (Centrum Kultury i Sztuki w Koninie);

Ziemia rodzinna to Kujawy: zwyczaje i obrzędy (16') – autorzy/realizatorzy: Wanda Szkulmowska, Andrzej Obiała (Bydgoszcz);

Wieś Swarycewycze (27') – autorzy/realizatorzy: Jagna Knittel, Oleksyi Nahornyuk (Stowarzyszenie Panorama Kultur w Warszawie);

Tu nasz kolorowy świat (12') – autorzy/realizatorzy: Andrzej Paradowski (Opoczyńskie Stowarzyszenie Przyjaciół Kultury Regionalnej w Opocznie);

Ślady (45') – autorzy/realizatorzy: Andrzej Paradowski (Opoczyńskie Stowarzyszenie Przyjaciół Kultury Regionalnej w Opocznie);

Nokturn (15') – autorzy/realizatorzy: Daniel Zagórski (Łódź);

Tikkun (25') – autorzy/realizatorzy: Małgorzata Sporek-Czyżewska, Kuba Kossak (Ośrodek Pogranicze – sztuk, kultur, narodów w Sejnach);

Takich pieśni sobie szukam (35') – autorzy/realizatorzy: Jagna Knittel, Oleksyi Nahornyuk (Stowarzyszenie Panorama Kultur w Warszawie);

Kumłyk (13') – autorzy/realizatorzy: Małgorzata Szyszka, Maciej Rychły, Wojciech Jakubczak, Barbara Mazurek (Stowarzyszenie Grupa Przedsięwzięć Teatralno-Medialnych w Warszawie);

Tabor (47') – autorzy/realizatorzy: Stefan Żuchowski (Warszawa);

Szamani Mazateccy (33') – autorzy/realizatorzy: Małgorzata Szyszka, Maciej Rychły, Wojciech Jakubczak, Barbara Mazurek (Stowarzyszenie Grupa Przedsięwzięć Teatralno-Medialnych w Warszawie);

Indianie Ojibway (34') – autorzy/realizatorzy: Katarzyna Masin (Gdynia);

Amrar i Grioci. O szaleństwach pewnego etnologa (47') – autorzy/realizatorzy: Władysław Rybiński, Urszula Murasiewicz (Warszawa);

Tajniki podwójnego piękna (9') – autorzy/realizatorzy: Lidia Zganiacz, Jerzy Bezkowski (Centralne Muzeum Włókiennictwa w Łodzi);

Diabelska maszyna (24') – autorzy/realizatorzy: Agnieszka Jackowiak (Poznań);

Ziemia rodzinna to Kujawy: rzemiosła (13') – autorzy/realizatorzy: Wanda Szkulmowska, Andrzej Obiała (Bydgoszcz);

Flisactwo – Mieczysław Łabencki, retman flisacki z Ulanowa (47') – autorzy/realizatorzy: Jacek Bardan, Michał Majowicz, Marek Dec (Muzeum Kultury Ludowej w Kolbuszowej);

Ostatni kowal z Ochojna (16') – autorzy/realizatorzy: Małgorzata Jaszczółt (Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie);

O ludwisarskim sercu do dzwonów. Tradycja i innowacja (19') – autorzy/realizatorzy: Małgorzata Jaszczółt (Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie);

Inna niż wszystkie (13') – autorzy/realizatorzy: Krzysztof Minakowski, Mateusz Nowak, Julia Stec (Sekcja Antropologii Audiowizualnej – Studenckie Koło Naukowe Etnologów, Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu);

Panie, teraz to jest inna technika (21') – autorzy/realizatorzy: Anna Czyżewska, Alicja Plachówna-Vasilewska (Mazowieckie Centrum Kultury i Sztuki w Warszawie).

II MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA NAUKOWA „DZIECKO W ŚWIECIE KSIĄŻKI I MEDIÓW”, ŁÓDŹ, 10-11 MAJA 2012

Konferencja była drugim spotkaniem z cyklu „Kultura czytelnicza młodego pokolenia”. Patronat honorowy nad tym wydarzeniem objęli: prezydent Łodzi Hanna Zdanowska oraz rektor Uniwersytetu Łódzkiego prof. dr hab. Włodzimierz Nykiel. Pomysłodawcami oraz organizatorami przedsięwzięcia byli: Katedra Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UŁ oraz Muzeum Miasta Łodzi. W trwającym dwa dni spotkaniu, które odbyło się w pięknych, zabytkowych wnętrzach Pałacu Poznańskich, uczestniczyło ponad 100 osób – wśród nich goście zagraniczni, którzy przyjechali na łódzkie forum z Czech, Słowenii, Danii, Finlandii, Gwatemali i Nepalu. Dyskutanci reprezentowali rozmaite profesje, dyscypliny naukowe i orientacje badawcze. Byli wśród nich bibliolodzy, psychologowie, pedagodzy, medioznawcy, kulturoznawcy, antropolog, a także praktycy – bibliotekarze, metodycy i animatorzy kultury. Gośćmi honorowymi konferencji, a zarazem referentkami, były autorki książek nie tylko dla dzieci: prof. dr hab. Joanna Papuzińska-Beksiak, dr Danuta Mucha oraz dr Alicja Mazan-Mazurkiewicz. W czasie konferencji wygłoszono 39 referatów. Zgodnie z ideą przewodnią spotkania, wszystkie one ogniskowały się wokół zagadnień związanych z kulturą czytelniczą młodego pokolenia, jednak poszczególni autorzy skupiali się na różnych problemach szczegółowych, sięgając w swoich eksploracjach badawczych po odmienne rodzaje materiału empirycznego, a także zróżnicowane języki opisu, teorie i metodologie.

Nie sposób zdać tu sprawy z bogatej zawartości merytorycznej wszystkich prezentacji i wystąpień. Warto wszakże przybliżyć te wątki konferencyjne, które wydają się najbardziej interesujące z punktu widzenia antropologa kultury. Należy do nich chociażby sprawa rozwoju nowych form książek we współczesnym świecie, w których mamy do czynienia z wieloma typami e-booków. Są to między innymi: książki konwergencyjne, w których papier/druk nie domyka aktu lektury, bowiem są one wyposażone w szereg medialnych rozszerzeń narracji zakładających oraz inicjujących intelektualną aktywność i kreatywność czytelnika; tradycyjne książki opublikowane z zastosowaniem tak zwanej *augmented reality*, a więc zaopatrzone w *QR codes*, które przy zastosowaniu kamery i laptopa/smartfona pozwalają na uzyskanie dodatkowych efektów; aplikacje książkowe na iPad (iPhone), czyli interaktywne programy łączące teksty książkowe z opcjami interaktywnymi i wreszcie tradycyjne e-booki rozumiane jako teksty zeskanowane do formatu pdf czy epub i przeznaczone do czytania na laptopach, e-czytnikach bądź smartfonach. Każdy z tych typów implikuje nieco inny model odbioru tekstu, a także kształtuje specyficzne zwyczaje i nawyki czytelnicze, wpływając tym samym na praktyki życia codziennego oraz sposób poruszania się współczesnego człowieka w uniwersum kultury. Jest to szczególnie widoczne w przypadku osób należących do tak zwanej netgeneracji, a więc nie znających rzeczywistości innej niż ta zdominowana przez media cyfrowe. Książka tradycyjna nie jest już dla nich satysfakcjonującym nośnikiem treści, nieustannie poszukują oni coraz to nowych, bardziej atrakcyjnych i rozbudowanych form przekazu.

Świat rzeczy, w jakim żyją i jakiego pożądamy ludzie z tego pokolenia, jest więc bez wątpienia inny niż ten właściwy cyfrowym imigrantom. Pamiętajmy jednocześnie, że książki (zwłaszcza z dziedziny beletrystyki) stanowią dla osób czytających ważne miejsce inicjacji w rozległe obszary egzystencji – na podłożu przeżyć bohaterów czytelnik zyskuje jednak wiedzę oraz wyobrażenia o rozmaitych, nieznanym mu bezpośrednio zdarzeniach i sytuacjach życiowych. Czy owe inicjacje mają inny charakter, jeśli przestrzenią, w jakiej się realizują są e-booki? To jedno z pytań, jakie zrodziły się w głowie antropologa wsłuchującego się w dyskusję na temat zmian w kulturze czytelniczej młodego pokolenia.

Nie mniej ciekawe wydaje się z perspektywy antropologicznej zjawisko wspólnot czytelniczych, które zawiązują się dziś nie tylko w tak zwanym realu, ale także w rzeczywistości wirtualnej. Udział w takiej wspólnocie pozwala zwykle jej uczestnikom z powodzeniem rozwijać własne pasje i zainteresowania, daje poczucie przynależności oraz istotnie poszerza pole relacji społecznych. Śledząc narracje tworzone przez członków owych wspólnot można się także przekonać, w jakim stopniu czytelnictwo wpływa na sposób myślenia oraz działania poszczególnych osób. Antropolodzy zanurzeni w paradygmacie narratywistycznym wiedzą, że poprzez opowieści jesteśmy w stanie doświadczać różnych emocji, ról i sytuacji. Obserwacja wypowiedzi osób zaangażowanych we wspólnoty czytelnicze w pełni to potwierdza, pokazuje, jak dzięki lekturze rozszerza się przestrzeń semantyczna i symboliczna jednostki, jak bardzo wyczytane z książek opowieści zmieniają ich życie. Tak znaczący wpływ narracji na bieg ludzkiej biografii decyduje przy tym często o wykształceniu się szczególnego stosunku do książek, o nadaniu im niezwyklej rangi: towarzyszek, pocieszycielek, przyjaciółek. Sprzyjają temu również wyjątkowe okoliczności związane z wejściem w posiadanie danej lektury. Książka otrzymana w prezencie, ofiarowana przez kogoś ważnego i bliskiego, odziedziczona po przodkach, staje się drogową pamiątką, czasem wręcz członkiem rodziny, zajmuje doniosłe miejsce w przekazie międzypokoleniowym, uczestniczy w kreowaniu barwnych mitologii różnych grup, niekiedy staje się też zaczątkiem interesującej kolekcji. Taka rzecz prowokuje ponadto określone gesty i zabiegi – dba się o nią, ze wzruszeniem bierze do ręki i z szacunkiem pielęgnuje. Na przeciwnym biegunie znajdują się zaś książki, z którymi nie wiążą nas żadne wartości czy sentymenty, których nie lubimy, do których czytania nas przymuszano i o których los w najmniejszym stopniu się troszczymy.

Podsumowując zatem: społeczne obiegi książek, ich wpływ na ludzkie życie, przydawane im rangi i statusy, nowe formy przekazu książkowego, a także wspólnoty związane z czytaniem to – moim zdaniem – najbardziej zajmujące z punktu widzenia antropologa tematy, jakie zostały podjęte w czasie obrad konferencyjnych. Mając na uwadze fakt, iż jednym z najważniejszych miejsc dostępu do książek oraz ich konsumpcji są biblioteki, można by dodać tu jeszcze wątek dotyczący zmiany sposobu funkcjonowania bibliotek w dzisiejszym świecie. Owa zmiana polega przede wszystkim na wychodzeniu poza podstawowe i ugruntowane tradycją funkcje tej instytucji oraz nadawaniu jej cech tak zwanego trzeciego miejsca, będącego centrum życia społecznego, nieformalnym punktem spotkań i dialogu, w którym ludzie mogą kontaktować się regularnie i dla przyjemności. Osiągnięcie tego celu jest związane z koniecznością dokonania

przemian w strukturze organizacyjnej, w mentalności i obyczajowości bibliotekarzy, a także w tkance materialnej tych placówek. Wizja biblioteki jako trzeciego miejsca zakłada bowiem swego rodzaju domestykację przestrzeni biblioteki, upodobnienie jej do wnętrza domu, w którym ludzie mogą bez przeszkód realizować swoje codzienne potrzeby. Dlatego w bibliotekach pojawiają się coraz to nowe udogodnienia dla odwiedzających, jak choćby punkty gastronomiczne, czytelnie internetowe, specjalne podjazdy dla wózków czy przewijaki dla niemowląt.

Należy podkreślić, iż konferencja stanowiła szerokie oraz ciekawe forum wymiany poglądów pomiędzy naukowcami i praktykami. Transdyscyplinarna formuła, w jaką ujęte zostały obrady, pozwoliła spojrzeć na diskutowane zagadnienia z wielu różnych perspektyw, co przyczyniło się do wzbogacenia konferencyjnego dyskursu oraz dostarczyło źródła inspiracji do dalszych studiów i analiz. Trzecia edycja spotkania jest planowana na 2014 rok.

Aleksandra Rzepkowska